

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

PLEIDOOI VOOR FORMALISME IN RECHTSAANGELEGENHEDEN

Rede uitgesproken door Mr RAYMOND JACOBS, op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen op 17 November 1951.

Niet zelden wordt het formalisme in rechtszaken beschouwd als een overtollig en, daardoor zelf, nadelig overblijfsel van lang vervlogen tijden en verouderde opvattingen. Meer dan ooit worden heden ten dage de kunstmatigheid, de zinledigheid en de nutteloosheid van het rechtsformalisme gebrandmerkt. Het rechtsformalisme loopt het verwijt op, dat het de vorm verkist boven de grond, het uitwendige boven het innerlijke en de schijn boven de werkelijkheid. De breedst mogelijke bevrijding van alle uitwendige vormelijkheden wordt bestempeld als een vooruitgang der moderne rechtsbeoefening. Deze betracht het onderzoek en de beoordeling van de materiële daden en de rechtshandelingen der personen op zich zelf in hun oorsprong en gevolgen en zonder dat daarbij enigerlei overweging van louter vormelijke aard een beslissende invloed vermag uit te oefenen. Zij verkondigt, dat alleen op die manier de billijke oplossing als hoogste betrachtiging der rechtsbedeling zal kunnen zegevieren. Moet het rechtsformalisme inderdaad bestreden worden als een traditioneel kwaad, dat de uitsluitend billijke oplossing verhindert en alleszins bemoeilijkt of dient het integendeel bevorderd te worden als een onvervangbaar hulpmiddel tot bevordering der rechtsgerustheid en rechtszekerheid?

Vooraleer deze vraag te beantwoorden lijkt het onontbeerlijk nauwkeurig het begrip van het rechtsformalisme te bepalen. Het valt hierbij onmiddellijk op, dat het rechtsformalisme gebouwd is op een tweevoudige grondslag, nl. de vervulling ener formaliteit en de sanctie, die gesteld is op de miskenning van de voorgeschreven pleegvorm. De formaliteit of pleegvorm bestaat in een uitwendige, d.i. zintuiglijk waarneembare daad, die door de wetgever in al haar modaliteiten beschreven is. De zijnswijze van de pleegvorm wordt door de wetgever ontleend aan traditionele geplogenheden of wordt door hem als nieuwe, soms revolutionaire schepping tot het leven geroepen. Alzo draagt elke pleegvorm een kunstmatig karakter : in wezen houden de formaliteiten geen innig verband met de daden of de feiten, die er een juridisch leven moeten door verkrijgen. Het rechtsformalisme beperkt zich niet tot de vervulling van pleegvormen. Om van

rechtsformalisme te kunnen gewagen is het bovendien vereist, dat de miskenning van de door de wet voorgeschreven vorm gesanctionneerd weze. Het algeheel of gedeeltelijk verzuim van de wettelijk voorgeschreven pleegvorm leidt tot juridische ondoelmatigheid der handeling. De volstreckte of betrekkelijke aard der ondoelmatigheid in rechte, d.i. het karakter van de nietigheid der handeling, wordt souverain door de wetgever bepaald.

Gedreven door een primitieve neiging tot plastische uitbeelding der aangegane verbintenissen en door de begrijpelijke behoefte de herinnering aan de rechtshandelingen levendiger te houden, huldigden de oudere rechtsgemeenschappen in hoge mate het formalisme op het gebied der uitdrukking van de wil. De op spiritualistische overwegingen gebouwde *Code Napoléon* van 1804 weerhield dat wilsformalisme slechts in uitzonderlijke gevallen en nl. op het domein der zgn. plechtige contracten, waarin het zuiverste formalisme nopens de wilsuitdrukking op de reinste manier is behouden gebleven. Bij het huwelijk, de kinderaanneming, de schenking, het huwelijkscontract, de vestiging van hypotheek en de indeplaatsstelling van de schuldeiser is de zelfs ondubbelzinnig tot uiting gebrachte wilsovereenstemming der partijen op zich zelf onmachtig om enig rechtsgevolg te doen ontstaan. Het bestaan zelf der zgn. plechtige contracten wordt afhankelijk gesteld van de vervulling van de ene of andere pleegvorm. De formaliteit, die de uitdrukking van de wil der partijen moet vergezellen, is door de wet niet uitgedacht met het oog op het leveren van het bewijs der rechtshandeling ; zij is essentieel een vereiste voor het bestaan zelf der rechtshandeling. De pleegvorm geeft het leven aan de rechtshandeling : *Forma dat esse rei.*

Buiten het zeer belangrijke, doch in omvang eerder beperkte gebied der plechtige contracten, werd het formalisme nopens de wilsuitdrukking door de wetgever van 1804 bepaald geweerd en over boord geworpen. De spiritualistische denkbeelden van die tijd deden de plastische uitbeelding der rechtshandelingen als volstrekt overbodig verwerpen. Alle formalisme werd als hinderend en vertragend beschouwd. Voor

het geldig totstandkomen ener rechtshandeling werd derhalve nog maar alleen de wilsovereenstemming der partijen als vereiste gesteld. Geen enkele formaliteit of pleegvorm dient de tot uiting gebrachte wilsovereenstemming te vergezellen: het louter accoord der partijen is vereist, en meteen voldoende om de beoogde rechtsgevolgen te doen ontstaan. Bovendien behoeft de wilsovereenstemming zelve niet op enigerlei vormelijke wijze verwezenlijkt te worden: zij kan zowel mondeling als schriftelijk, zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend tot stand komen. Het rechtsgeldig ontstaan en bestaan der rechtshandelingen door loutere wilsovereenstemming geldt als een algemene regel, die geenszins beperkt blijft tot het gebied der minder belangrijke aangelegenheden. Ook de verhandelingen van onroerende goederen, die toendertijd als het meest precieus bezit werden aangezien, zijn er door bedoeld. De *Code Napoléon* verbant aldus het rechtsformalisme op het gebied der uitdrukking van de wil.

Welke ook de fundamentele beginselen mogen wezen, waarop ons gemeen recht gebouwd is en welke ook de draagwijdte weze der wel overwogen uitschakeling van het wilsformalisme op het gebied der rechtshandelingen, het is niettemin waar gebleken, dat het formalisme en het juridische twee volstrekt onafscheidbare wezenheden uitmaken. De pleegvormen of de formaliteiten zijn noch min noch meer natuurlijke eigenschappen van het juridische. Waar ze geweerd en verbannen worden, ontstaan ze opnieuw vanzelf. Waar men ze afschaft, groeien er nieuwe en meerdere. De uitschakeling van één enkele formaliteit geeft het levenslicht aan twee andere pleegvormen. Deze zienswijze vinden we opnieuw op de meest welsprekende manier bewaarheid in de *Code Napoléon* zelf. Zijn revolutionaire afschaffing van het wilsformalisme en de daarmee gepaard gaande inhuldiging van de leer der enkele toestemming vertoonden dusdanige kenmerken van filosofische helderheid, doch praktische... rechtsonbruikbaarheid, dat dadelijk en terzelfdertijd naar hulpmiddelen moest uitgezien worden. De uitroeiing van het wilsformalisme en de vrije toestemmingsleer gaven inderdaad onmiddellijk aanleiding tot het ontstaan en van het publiciteitsformalisme en van het bewijsformalisme.

De door de loutere wilsovereenstemming volmaakt geworden rechtshandeling heeft zich niet veruitwendigd door de vervulling van uiterlijke, door derden waarneembare pleegvormen: zij blijft in een duistere geheimhouding gehuld. Menigmaal vereist het belang van derden nochtans op dringende manier, dat zij ten gepasten tijde kennis zouden krijgen van de rechtshandelingen, waarvan ze gebeurlijk de gevolgen zullen moeten ondergaan. De rechtsverhoudingen der personen werken immers onvermijdelijk en standvastig op elkander in. Vanzelfsprekend mag daarom in een ontwikkelde rechtsgemeenschap gevorderd worden, dat de meest belangrijke persoonlijke en patrimoniale gebeurtenissen van eventuele medecontractanten te onderkennen zouden zijn. Een bepaalde notoriëteit in het rechtsverkeer wordt geveerd door de behoefte aan zekerheid der rechtsonderhorigen. De spiritualistische *Code Napoléon* verwezenlijkt ze door publiciteitsformaliteiten, die o.m. bestaan op het gebied der immobiliere verhandelingen, der huwelijksvoorwaarden, der verschillende scheidingen, alsmede op het domein der erfenissen. Het publiciteitsformalisme ontleent zijn onmiskenbare doelmatigheid aan het feit, dat het precies en wettelijk op dwingend-streng manier gesanctionneerd is. Soms impliceert het verzuim der voorgeschreven publiciteitspleeg-

vormen de niet-tegenstelbaarheid der rechtshandeling tegenover derden; in andere gevallen tast de miskennening van het publiciteitsformalisme het bestaan zelf der rechtshandeling aan.

Het even zo helder als fundamenteel beginsel van de bindende kracht der loutere wilsovereenstemming van de partijen werd op het gebied der praktische rechtsverwezenlijking door de wetgever zelf op de onbarmhartige wijze gekelderd door het zgn. bewijsformalisme. Een krachtens de wetgeving van de *Code Napoléon* rechtsgeldig ontstaan recht mist elke realiseerbare en daardoor elke praktische waarde, wanneer het bewijs niet kan geleverd worden van de rechtshandeling of van de materiële daad, waardoor het ontstaan is. Het bewijs beoogt het tot-leven-brengen van het recht: alleen het bewijs bevordert het recht tot iets nuttigs. Wat baat het een recht te bezitten, dat men niet rechtsgeldig kan bewijzen en dat men aldus zelfs niet kan doen naleven of eerbiedigen? Een recht behoeft gerealiseerd, tot daden omgezet te kunnen worden; het dient aan de rechter aannemelijk gemaakt te worden, opdat het tot de dwingende en afdwingbare orde zou kunnen gaan behoren. Precies op het gebied van het bewijs, werd door de wetgever een streng doorgedreven formalisme ingevoerd. Hij heeft immers niet alleen de middelen tot bewijs op beperkende manier opgesomd, doch hij voorzag bovendien op genuanceerde wijze de toelaatbaarheid der bewijsmiddelen volgens de verschillende gevallen; hij regelde de bewijslast en bepaalde de bewijskracht zelf, die aan de onderscheidene bewijsmiddelen dient toegekend te worden.

De behoefte aan en het onmisbaar karakter van het formalisme in rechtszaken, tot bevordering der rechtzekerheid, wordt wel op de schrillste wijze in het licht gesteld door het handelsrecht. Dit laatste is uitgebouwd ten behoeve van personen, die geacht worden steeds gehaast te zijn en daardoor zelfs speciale rechtbanken verlangen, die bedacht zijn op een spoedige behandeling der zaken en die een eigen recht toepassen. Aanleiding tot een bijzonder bewijsrecht in zaken van koophandel, bewijsrecht dat alle formalisme negeert, was wel de overweging, dat van handelaars aanvaard wordt, dat voor hen het blote feit hunner verhandelingen volstaat. Beweerd wordt, dat zij geen tijd kunnen besteden aan extrinseke en tijdrovende pleegvormen, die het bewijs hunner verhandelingen betreffen. Vandaar de regel, krachtens dewelke getuigenverhoor in zaken van koophandel wettelijk steeds toelaatbaar is, ongeacht de waarde van het geschil en tevens tegen en boven de inhoud der akten. De jurisprudentie voerde echter vrij spoedig opnieuw het formalisme in en laat het onderhoren van getuigen slechts toe, wanneer het de eiser onmogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen, hetzij wegens de omstandigheden der zaak, hetzij volgens vaste en algemeen erkende gebruiken. Het bewijsformalisme herovert aldus jurisprudentieel het domein van het handelsrecht, waaruit het wettelijk was verbannen geworden.

In weerwil van het onontbeerlijk geacht formalisme, is in feite een haast algemene en duidelijke tendenz merkbaar om de zgn. goede trouw en billijkheid te verkiezen boven de stricte toepassing der vormvoorschriften. Vooral ten aanzien der regelen, die de miskennning der vormvoorschriften sanctionneren, wordt voorgesteld, dat het concrete appreciatievermogen van de rechter dient bevorderd te worden tot de opperste maatstaf, die beroepen wordt om soeverein te beslissen over de aard en de gestrengheid der sanctie, die het verzuim van het vormvoorschrift dient te beteugelen. In zaken van procedure wordt er

dan ook voorgeschreven, dat de nietigheid van geen enkele akte van rechtspleging zal mogen uitgesproken worden, wanneer het niet bewezen is, dat de miskenning van het vormvoorschrift schade heeft berokkend aan de partij, die zich op de nietigheid beroept. Aan de sordigheid van de pleiter wordt verholpen: wanneer zijn fouten tot geen bewezen schade aanleiding hebben gegeven, wordt alles vergeolijkt. De rechter beoordeelt die aangelegenheid met inachtnaam van de gegevens der zaak en de daaraan beantwoordende billijkheidsoverwegingen en wel zodanig, dat de juridische betogen der partijen te dien aanzien volledig onmachtig blijken. Dient deze tendenz aangeprezen en bevorderd of is het integendeel wenselijk, van de wetgever te verlangen, dat hij in rechtszaken een strak formalisme en een automatisering der sanctie als stelregel zou huldigen?

Het beantwoorden van deze vraag vergt in wezen het betreden van een drievoudig gebied, nl. dit van de benoeming der rechtsbedelers, dit van de rechtsbedeling zelve en ten slotte dit der rechtsschepping. De huldiging van een uitgebreid formalisme lijkt ons onontbeerlijk op de drie voornoemde gebieden, vermits daardoor alleen rechtsveiligheid, rechtszekerheid en berusting in het recht kunnen verwezenlijkt worden. Voor geordende en op democratische beginselen gesteunde rechtsgemeenschappen, geldt als vereiste, dat de benoeming van de rechtsbedelers zou geschieden met inachtnaam van bepaalde, ofschoon in se, misschien nutteloze vormregelen. Bij de rechtsbedeling zelve is het onontbeerlijk dat het traditioneel formalisme, dat het jurisdictioneel leven beheerst, onverkort in stand zou gehouden en zelfs uitgebreid en veralgemeend zou worden. Ten slotte dient betracht, dat de wetgever bij het uitvaardigen der rechtsregelen nauwkeurig en zo volledig mogelijk zijn wil zou kenbaar maken, zo strak als doenlijk is de miskenning zijner voorschriften dwingend zou sanctionneren en zo weinig mogelijk aan het vrije appreciatievermogen en de billijkheidsoverwegingen van de rechter zou overlaten. We menen dat alleen de toepassing van die regelen een zeker en gerust rechtsgevoel kan doen ontstaan. Het is ons opzet deze richtlijnen te onderzoeken en aannemelijk te doen maken.

De rechtsonderhorigen ener democratische gemeenschap mogen verwachten, dat de benoeming der rechtsbedelers zou geschieden met inachtnaam van het beginsel der vrije mededinging en met de weliswaar niet uitsluitende, maar toch hoofdzakelijke inoverwegingneming der juridische en morele hoedanigheden van de kandidaten. Zulks impliceert essentieel het verloop ener zekere tijdsperiode tussen de vacature en de benoeming. De behoefte hieraan beantwoordt aan uitsluitend democratische beweegredenen en wordt zo sterk gevoeld, dat stemmen zijn opgegaan om die aangelegenheid wettelijk te reglementeren. Rationeel gezien mag die oproep wel overbodig geheten worden: de wetgever moet inderdaad het vanzelfsprekende niet bevestigen en geen leefregelen uitvaardigen, die niets anders zijn dan het logische en onvermijdelijke gevolg van de fundamentele principes zelf, waarop een gezonde democratische gemeenschap gebouwd is. Zonder dat enigerlei wettelijke reglementering nodig zij, wordt spontaan gevoeld, dat de benoeming der rechtsbedelers moet beheerst worden door de hiervóór besproken beginselen, waarvan de waarheid duidelijk en onaanvechtbaar is en in een democratische rechtsgemeenschap zeker niet verder moet beklemtoond worden.

Desondanks moet helaas vastgesteld worden, dat het ontstaan der vacature en de benoeming van de

opvolger meer en meer gaan beheerst worden door de regel der gelijktijdigheid. Natuurlijk verhindert deze handelwijze niet, dat de meest minutieuze zorg aan de voorbereiding der benoeming wordt besteed en dat deze wellicht uitsluitend is beïnvloed geworden door de richtlijnen, die zo even werden in herinnering gebracht. Zij brengt echter niettemin en, — spijtig genoeg —, mede, dat eensdeels de ongezonde wedloop der kandidaten het ontstaan zelf der vacature voorafgaat en dat anderzijds bij de rechtsonderhorigen de misschien totaal verkeerde, maar alleszins toch reële en, daardoor zelf, betreurenswaardige indruk verwekt wordt, dat de democratische beginselen werden over het hoofd gezien. Het formalisme, wellicht in se totaalodeloos, is geroepen om de mogelijkheid tot effectieve toepassing der democratische beginselen op het gebied der benoemingen te garandeeren. Het zal alleszins de schijn redden en meteen bij de rechtsonderhorigen het zo onschatbaar gevoelen van rechtsveiligheid behouden en bevorderen. Favoritisme en rechtsveiligheid staan tegenover elkander als vijanden tussen dewelke elk wapenbestand onmogelijk dient geacht te worden. Het formalisme bij de benoemingen moet elk onbehaaglijksgevoel wegnemen en daardoor de rechtsgerustheid bevorderen.

Ook op het domein der rechtsbedeling kan het belang van het formalisme moeilijk overschat worden: het ligt grotendeels aan de grondslag van de schitterende reputatie, die onze rechterlijke macht met recht en reden zo in het binnen- als in het buitenland verworven heeft en die ze onafgebroken blijft eer aandoen. De menigvuldige vormvoorschriften, die de ganse behandeling ener rechtszaak beheersen, worden misschien wel eens als hinderend en tijdrovend gevoeld, maar zulks belet niet, dat zij in ruime mate het vertrouwen hebben opgewekt, dat de rechtsonderhorigen in de rechterlijke macht stellen. De voorgeschreven vormen waarborgen inderdaad de objectiviteit en de onpartijdigheid en sluiten alle favoritisme en elk persoonlijk contact uit. Vanzelfsprekend was dan ook de wetgeving der bevrijdingsperiode, die met één streep tot de afschaffing besloot van de administratieve rechtsmachten en dezer bevoegdheden opnieuw overdroeg aan de gewone rechtbanken. Onaanvaardbaar werd het geheten, dat particuliere belangen van vitale aard moesten behandeld worden in de geslotenheid van een privé-bureau en ten overstaan van een alleen-zetelend ambtenaar, en zonder decorum dat de gewone terechtzittingen der rechtbanken kenmerkt. Daardoor werd bij de rechtsonderhorigen niet zelden de indruk verwekt, dat het privé-bureau als het ware uitgedacht was, niet om gerechtszaken te berechten, maar om zaken te regelen. De eerbiedige vrees, die bij alle rechtsonderhorigen levendig aanwezig is ten aanzien der gewone rechtbanken, ook de laagste in de hiërarchische orde, ontbrak volkomen tegenover de administratieve rechtsmachten. In ruime mate waren de afwezigheid van alle decorum en de ontstentis van het met de rechtsbedeling vergroeide formalisme daarvan de determinerende oorzaak.

Het mag wel betreurd worden, dat de na-oorlogse wetgever het principieel van de afschaffing der uitzonderingsrechtsmachten alleen in het negatieve — nl. door de afschaffing van bestaande instellingen — heeft toegepast, doch van de andere kant hetzelfde principieel bij de positieve rechtsbedeling verloochend heeft. Een oppervlakkig onderzoek der na-oorlogse wetgeving bewijst immers dadelijk, en op overtuigende manier, dat de uitzonderingsrechtsmachten zich op angstwekkende wijze hebben vermenigvuldigd. Hoe groot

is inderdaad niet het aantal der na 1944 gecreëerde commissie's, comité's, college's en raden, die niet zelden beslissen op gebieden, die tot de eigenlijke rechterlijke functie behoren? Weliswaar kunnen de ijver en de eerlijkheid van die commissie's helemaal niet in twijfel getrokken worden. Zij berusten echter op de idee van een onontbeerlijk geoordeelde vereenvoudiging en zgn. bespoediging en gans hun werking is daardoor beïnvloed. De eenzijdigheid hunner onderzoeksverrichtingen, de grenzeloze vrijheid hunner opsporingsmogelijkheden, de niet-openbaarheid hunner zittingen in burelen zonder enig decorum brengen de rechtsonderhorigen in een verlegenheidstoestand, die een gevoel van onbehaaglijkheid doet ontstaan. De elementen van formalistische aard, die de betrouwbaarheid der gewone rechtbanken hebben bevorderd, ontbreken bij alle extra-judiciaire college's, waarvan de verdwijning en alleszins de beperking met klem mogen betrachtd worden.

In dezelfde orde van gedachten dient de mogelijkheid de magistraat persoonlijk te benaderen, door de rechtsonderhorigen als een euvel vermeden te worden, wanneer de waarborg der tegenspraak ontbreekt. Niet zelden gebeurt het — vooral in de buitenkantons — dat de aanlegger in een verzoeningspoging bij verstek het advies van de magistraat over het door hem ontworpen rechtsgeding uitlokt of zelfs naar de griffie verwezen wordt voor het opmaken van een verzoekschrift. Volgt later een debat op tegenspraak, dan zal misschien het te voren, op eenzijdige voorlichting gegeven advies niet kunnen gehandhaafd worden of zal een afwijzend vonnis moeten uitgesproken worden op een nochtans door de diensten der griffie zelf voorbereid rekwest. Het hoeft geen betoog, dat het rechtsgevoel door dusdanige praktijken op ernstige wijze gekwetst wordt bij onervaren rechtsonderhorigen. Zelfs bij de zgn. familiale rechtscollège's moet het formalisme, dat de tegenspraak als een fundamentele regel vooropstelt en de persoonlijke benadering van de magistraat veroordeelt, op de strengste wijze in acht genomen worden. Het bevordert de rechtszekerheid en verhindert, dat in het vonnis overwegingen van feitelijke aard zouden voorkomen, die tijdens de tegensprekelijke behandeling niet eens aangeroerd waren geworden en aldus in rechte een verrassing en daardoor een stoornis van het recht uitmaken.

Uiteindelijk vergt de rechtszekerheid, die de hoogste betrachting moet zijn in een georganiseerde gemeenschap, dat ook en vooral op het gebied der vestiging van het recht een verregaand formalisme zou in acht genomen worden. Van de wetgever dient verwacht te kunnen worden, dat hij alle rechtsgebieden zo duidelijk en zo volledig mogelijk reglementeert en dat hij meteen op ondubbelzinnige manier bepaalt welke de aard is der sanctie's, die op de miskenning zijner voorschriften dwingendwijze gesteld zijn. Weliswaar koesteren we niet de illusie als zou zelfs de beste wetgever bij machte zijn gans de inhoud van het recht in een codificatie te ondervangen. De onvolkomenheid der waarde van het woord als uiting der gedachte zal inderdaad de rechterlijke uitlegging van wetteksten steeds onvermijdelijk maken. Het gebreke van het menselijk voorstellingsvermogen zal de rechter gedurig plaatsen voor toestanden, die bij de vestiging van het recht onvoorzien of onvoorzienbaar waren. Wat echter dient verhoopt te worden, is, dat de wetgever niet uit gemakzucht of uit onvermogen zijn functie overdrage op de rechterlijke macht door te bepalen, dat deze zal dienen te oordelen naar billijkheid, redelijkheid, goede trouw of volgens de

omstandigheden der zaak. De leer der rechterlijke vrijheid vergoelikt de gemakzucht en het onvermogen van de wetgever en dient als een, — ofschoon soms wel noodzakelijk kwaad, — bestreden te worden. Een volledige en streng formalistische wetgeving dient beschouwd te worden als een voortdurend na te streven doel: zij brengt rechtszekerheid en bevordert het vertrouwen der rechtzoekenden in de rechterlijke macht.

Noodgedwongen ontbreekt, op het gebied der toemeting van de straf, elk formalistisch voorschrift en de rechterlijke vrijheid geldt hier onbepaald. Het zal niet moeilijk vallen in dit verband aan te tonen, dat de rechterlijke vrijheid een eerder noodzakelijk kwaad is, waardoor het vertrouwen in de rechterlijke macht helemaal niet bevorderd wordt. Wie bij de rechtsbedeling betrokken is aanvaardt, dat alle magistraten, die geroepen werden om politieke delinquenten te berechten, gevonnist hebben zonder enig vooroordeel en buiten alle persoonlijke overwegingen van sympathie of antipathie. Het staat vast, dat ze niet zijn voortgegaan op oppervlakkige indrukken, doch dat ze geduldig hebben gepoogd alle omstandigheden van iedere zaak te ontsluiten. Die onbetwistbare toewijding heeft desondanks niet kunnen verhinderen, dat een zeer verschillende strafmaat is toegepast geworden en zulks niet alleen door de menigvuldige kriegsraden, maar zelfs door de verschillende kamers van ene en dezelfde kriegsraad. Het verschil van maatstaf wordt nog opvallender, wanneer het tijdsbegrip in het onderzoek wordt betrokken. Of de maatstaf van hier of ginder, of de strafmaat van vlak na de bevrijding juist en rechtvaardiger was dan deze, die enkele jaren nadien werd toegepast, moge hier buiten beschouwing blijven. De ongelijkheid van de maatstaf is echter een feit... en een gruwel. Het vertrouwen in de rechterlijke macht werd niet geschokt door de repressie zelf, waarvan niemand de noodzakelijkheid vermag te betwisten. De rechtsongelijkheid, die de essentie zelf van het recht aantast, werd veroorzaakt door het noodgedwongen gemis aan formalistische maatstaven en hierdoor is het geschokte vertrouwen in de rechterlijke macht ontstaan.

Ook op het domein van het burgerlijk recht komen onvermijdelijk toestanden voor, waar elke formalistische stelregel ontbreekt en waar aan de onmogelijkheid van precieze wettelijke reglementering verholpen wordt door de vrije rechtsvinding van de magistraat. We denken o.m. aan de uitdrukking in cijfers van het onderstandsgeld, dat de ene echtgenoot van de andere vordert. Algemene regelen, waaruit de beslissing dadelijk af te leiden is voor een bepaald geval, kunnen door de natuur der zaken zelf wel niet uitgedacht worden en het beroep op de vrije rechtstoepassing door de rechter komt als onvermijdelijk voor. Deze dient echter ook hier beschouwd te worden als een kwaad, dat slechts kan aanvaard worden, omdat het noodzakelijk is. Laten we inderdaad volkomen oprecht zijn. Hoe grondig het onderzoek van de wederzijdse toestand der partijen ook geschiedt, het onderhoudsgeld wordt desondanks in de overgrote meerderheid der gevallen vastgesteld op 5 à 10 % beneden het eerste uitgesproken cijfer, dat onwillekeurig in het bewustzijn doordringt, en verwerkt wordt en vaak een beslissende uitwerking verkrijgt. Precies in die willekeur treft de rechtzoekenden iets onzekers en onrechtvaardigs, omdat ze niet aanvoelen dat hun betwisting door een voorafbestaande en formele wettelijke uitgestippeld is. Vandaar dat de beide partijen gewoonlijk ontevreden zijn en dat de reeds verstoorde huishoudelijke vrede door de billijkheidsberekeningen van

de rechter erger aangetast en wellicht bepaald onherstelbaar geschokt wordt.

Biedt de vrije rechtsvinding van de magistraat aldus kennelijke nadelen op gebieden, waar ze nochtans onvermijdelijk mag heten, dan wordt ze desondanks toch vrij algemeen beschouwd als een element van vooruitgang der rechtswetenschap in deze eeuw. Meteen wordt op hardnekkige manier het formalisme bestreden, omdat het zich essentieel en strak vasthoudt aan en zich karakteriseert door menigvuldige, precieze en dwingende rechtsvoorschriften en sanctie's, waarvan de uitwerking zich automatisch en buiten elk appreciatievermogen om doet gevoelen. Beweerd wordt, dat de rechter in een geëvolueerde maatschappij alleen mag onderworpen zijn aan de fundamentele beginselen, die hem ingegeven worden door een verijnd rechtsgevoel en dat het geenszins revolutionair mag heten, wanneer hij zich naast en boven de geschreven wet beweegt. Voorgehouden wordt, dat alleen de beleving van het rechtsgevoel er toe leidt de wet te doen verkiezen boven de wellicht verouderde letter der wet. De door het rechtsgevoel geïnspireerde magistraat wordt er toe gebracht zijn richtlijnen en leidraden te zoeken in de hogere en meer algemene beginselen, waaraan én de wetgever én de rechtzoekenden onderworpen zijn. Op deze wijze wenst men tot rechtsverijning te geraken door de vervanging van strakke algemene wetsvoorschriften door uit de aard der zaken zelf voortspuitende regelen, die onontbeerlijk worden geacht, vermits in een zeer ontwikkelde maatschappij zich uiterst genuanceerde onderscheidingen voordoen, die allen verschillende rechtsgevolgen behoren mede te brengen.

De toepassing van de leer der vrije rechtsvinding moet bestreden worden en zulks allereerst omdat het wezen zelf der rechtsordening er door miskend wordt. De vrije rechtsvinding geeft zonder twijfel aan de magistraat de gelegenheid zijn rechtsgevoel te beoefenen, te verfijnen en te bevredigen, telkens wanneer hij geroepen wordt om een gerezen geschil te beslechten. Er kan nog aan toegevoegd worden, dat in een geschil het in de eerste plaats de feiten zijn, die om rechts-toepassing vragen en dat het recht niet zelden in de feiten zelf gelegen is en slechts nauwkeurig kan bepaald worden met inachtnaam der speciale omstandigheden van het geval zelf. Rechtsordening betekent nochtans in hoofdzaak niet de doelmatige beslechting van geschillen, waardoor de magistraat zijn rechtsgevoel vermag te verfijnen en te bevredigen. De rechtsonderhorigen verwachten van de rechtsordening, dat zij op nauwkeurige manier hun rechten en verplichtingen zou aanduiden. Zij verlangen duidelijke en formele richtlijnen, die aantonen hoe ze zich in het maatschappelijk leven moeten bewegen. Zij wensen stellige leidraden te bezitten, die het hun mogelijk maken in het vermenigvuldigd rechtsverkeer een rol te spelen... en geschillen te vermijden. Rechtsordening veronderstelt aldus formele regelen, waarvan de rechtzoekenden gemakkelijk de betekenis kunnen vatten en waarvan ze door ervaring weten, dat ze strak en formalistisch zullen toegepast worden.

Erkend moet verder worden, dat de toepassing van de leer der vrije rechtsvinding er niet in slagen kan de rechtsgelijkheid en de rechtszekerheid te waarborgen, vermits persoonlijke waarderingen essentieel door een ganse reeks van factoren beïnvloed worden en daardoor noodzakelijk tot ongelijke of verschillende en wellicht verrassende beslissingen aanleiding geven. Rechtszekerheid vermijdt geschillen, die vanzelfsprekend, van maatschappelijk standpunt uit bekeken,

een onbetwistbaar kwaad uitmaken. Een rechtspleging wordt immers uit onenigheid geboren en doorgaans verscherpt ze nog de vijandigheid tussen de partijen. Veel tijd en kostbaar geld worden door de rechtzoekenden nodeloos verloren bij het voeren van proceduren. De vrije rechtsvinding verzekert weliswaar een intense beleving van het rechtsgevoel en acht zich geroepen recht te scheppen ten opzichte der in betwisting zijnde feiten. De rechtsordening moet echter op meer nuchtere gronden gebaseerd zijn. Wanneer de rechtstoestand der partijen of formele wijze geregeld is door een duidelijke wettekst en wanneer men er zich van bewust is, dat de voorziene sanctie's op formalistische manier zullen toegepast worden, weten de rechtzoekenden veilig waaraan zich te houden. Rechtszekerheid en rechtsberusting resulteren uit een zulkdanige toestand, vermits elkeen zich vooraf zeker kan achten van de duidelijk voorzienbare rechtsgevolgen, die zich zullen voordoen. Meteen heeft de rechtsorde het haar gestelde doel bereikt. Recht is regeling en daardoor het voorkomen van geschillen. Wanneer deze toch ontstaan, is de gemeenschap ermede gebaat, dat deze geschillen beslecht worden door een vonnis, waaraan iedereen zich wettelijk kon verwachten.

Impliceren een formalistische wetgeving en een formalistische toepassing der sanctie's de verbanning niet der billijkheid uit het recht? De voorstanders der vrije rechtsvinding voeren inderdaad aan, dat de volstrekte billijkheid alleen maar het dichtst benaderbaar is door een rechter, die een concrete betwisting vermag te beslechten op grond van zijn verijnd rechtsgevoel en zonder naar abstract-algemene en dwingende regelen te moeten luisteren. Vanzelfsprekend kan de volstrekte billijkheid als een kostbaar goed en als een hoog ideaal aangemerkt worden. Laat ons niettemin eerlijk toegeven, dat de billijkheid in rechtszaken een doorslechte maatstaf is. Uit billijkheidsoogpunt kunnen immers niet zelden de standpunten der beide partijen naar behoren verdedigd worden, zodat de door het rechtsgevoel geïnspireerde beslissing wellicht een toevallig of willekeurig kenmerk vertoont. Worden overigens precies de op billijkheidsoverwegingen gesteunde vonnissen niet in overgroten getale in beroep vernietigd? Een op billijkheidsgronden gemotiveerde beslissing zou menigmaal in een volstrekt tegenovergestelde zin kunnen luiden en met evenveel overtuigingskracht beroep vermogen te doen... op de billijkheid. Deze beschouwing mag het gevolg heten van een nuchter en onvooringenomen onderzoek ener ganse reeks betwistingen in feite, die *ex aequo* tot een vonnis gekomen zijn en die slechts zelden aanleiding konden geven tot rechtsbedaring.

Kan overigens in feite van de rechter worden verlangd, dat hij steeds de enige juiste en billijke oplossing zou vinden tot beslechting van het geschil, dat hem onderworpen is? In het rechtsgevoel een regel vinden, die het geschil moet beslechten met inachtnaam der opperste billijkheid, veronderstelt een uitgebreide juridische vorming, een grondige kennis der wets- en rechtsgeschiedenis, een volkomen beheersing van rechtsleer en rechtspraak, alsmede een intense beleving van het rechtsbewustzijn der rechtsgenoten. Deze uitmuntende hoedanigheden kunnen uitzonderlijk wel eens verenigd gevonden worden in de persoon van de zgn. volmaakte rechter. Meestendeels zal nochtans wel de ene of de andere hoedanigheid ontbreken en zulks betekent automatisch, dat het systeem der vrije rechtsvinding volkomen mank gaat. Verliezen we bovendien niet uit het oog, dat rechters mensen zijn, die aan stemmingen en indrukken kunnen onderhevig zijn, ook en vooral wanneer zij zulks op de

meest positieve manier wensen uit te sluiten. De billijkheid maakt daarbij nog een gekarakteriseerd relatief begrip uit, waarvan de inhoud essentieel door louter persoonlijke overwegingen en belevenissen beïnvloed wordt. Aldus is het helemaal niet uitgesloten, dat twee zgn. ideale rechters over een bepaalde gelegenheid in billijkheid een radicaal tegenovergestelde mening kunnen toegedaan zijn. Zulks bewijst, dat de billijkheid in rechtszaken een ondoelmatige en gevaarlijke maatstaf is.

Is ten slotte de vrije rechtsvinding enerzijds gebaseerd op de persoonlijkheid van de rechter, dan gaat anderzijds een formalistische rechtstoepassing gesteund op het onpersoonlijke der rechtspraak. Hierin ligt ontegensprekelijk een moeilijk te overschatten voordeel besloten. Het vertrouwen der rechtzoekenden in de rechterlijke macht wordt niet geboren uit de eminente wijsheid van de rechter, die voor de rechtzoekende meestal een onbekende is. Dat vertrouwen ontstaat uit de overtuiging der objectieve gerechtigheid en uit het bewustzijn, dat gevonnist werd, zoals elke rechtsmacht dat noodzakelijkerwijze zou doen. Noch het persoonlijk gezag van de rechter, noch dezès verfinde wijsheid kunnen de rechtzoekende doen geloven in het juiste van wat beslist werd. Het geloof en het vertrouwen in de rechterlijke macht berusten op de zekerheid en op de overtuiging, dat zij beslist, zoals voorgeschreven is door objectieve maatstaven en noodzakelijk en gelijkelijk geldende regelen. De persoonlijkheid van de magistraat, zijn eerlijkheid, zijn onkreukbaarheid, zijn onafhankelijkheid en zijn wijsheid kunnen het ontstaan van wantrouwen tegenover de rechterlijke macht verhinderen en hebben daardoor een nuttige, maar toch overwegend negatieve uitwerking. Positief bouwen ze echter het vertrouwen

in de rechterlijke uitspraak niet op. Deze ontleent haar gezag aan het besef, dat gevonnist werd, zoals het objectief behoort en zonder dat daarbij exclusief persoonlijke beschouwingen in acht genomen werden. Een dwingende en formalistische wetgeving, met precieze en strak gesanctioneerde voorschriften, bevordert aldus in niet gering mate het zo waardevolle goed van het vertrouwen in de rechterlijke macht.

Onzinnig zou het zijn te beweren, dat een rechtsordering moet nagestreefd worden, waarin gans het recht in wetboeken zou gecodificeerd zijn en waarin de rechter alleen als een robot zou moeten optreden bij de toepassing der algemene regelen op het concreet te beslechten geschil. De onbegrensde mogelijkheden ener geëvolueerde maatschappij laten zich inderdaad niet inriemen in het keurslijf van een wetboek en meerdere aangelegenheden dienen onvermijdelijk aan het vrij oordeel en het persoonlijk rechtsgevoel van de rechter overgelaten te worden. Wat als wenselijk wordt voorgesteld is, dat de vrije rechtsvinding in de mate van het mogelijke ingedijkt worde. Gestreefd moet worden naar een volledigheid betrachtende wetgeving, die duidelijk te onderkennen leefregelen voorschrijft en die de miskenning hare beschikkingen formalistisch sanctionneert. De verwezenlijking dezer betrachtting veronderstelt goed geformuleerde en wel doordachte wetten. Zij vergt, dat de wetgever alle gemakzucht en onvermogen overwinne en geen behoefte meer zou gevoelen aan uitdrukkingen, zoals billijkheid, redelijkheid, goede trouw, volgens de omstandigheden en dergelijke meer. Zulks te bereiken, zal een strijd vergen, omdat een stilaan gevestigde traditie dient verbroken te worden. Maar de strijd loont de moeite, vermits hij aan de gemeenschap brengen moet: rechtsgelijkheid, rechtsgerustheid en rechtszekerheid.

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

REDE VAN MR. E. OOMS

Voorzitter van de Vlaamse Conferentie

Het voorzitterschap dezer talrijk en door een uitgelezen publiek bijgewoonde vergadering bezorgt mij de hooggewaardeerde eer U, Mijnheer de Stafhouder, bij de plechtige aanvang onzer werkzaamheden in naam van de Vlaamse Conferentie onzer Balie te mogen begroeten.

Wij begroeten in U niet enkel het hoofd der Orde, de Balie zelf waartoe wij behoren, en waarvan wij aanhankelijke leden zijn, doch eveneens de Confrater, de gevierde en rijkbegaafde Confrater, die zijn vrije maar ook andere stonden ten dienste van de Balie, dit is van ons allen stelt en zulks met een onbegrensde toewijding.

De Confrater die het grote gezag, hetwelk hij verworven heeft door een reeds lange leven van nauwgezette plichtvervulling, als knaap nog tijdens de eerste wereldoorlog met de wapens in de jonge vuist, als gevormde man in dienst van zijn medeburgers door de uitoefening van zijn beroep, die dat grote gezag in de weegschaal heeft geworpen ter vrijwaring onzer beroepsbelangen, ter vrijwaring van de hoogste belangen der Balie.

Mijnheer de Stafhouder het is voor ons een gepaste gelegenheid, U daarvoor onze welgemeende dank te betuigen.

De Balie weet wat U voor haar doet, een ieder onzer is U daarvoor oprecht en diep dankbaar.

Het is voor de Vlaamse Conferentie een waar genoegen en tevens een grote eer onder de talrijke aanwezigen, in de allereerste plaats, U Mijnheer de Voorzitter van de Kamer der Volksvertegenwoordigers te kunnen verwelkomen.

Onze Conferentie is het niet vergeten dat U destijds een harer meest welsprekende openingsredenaars geweest zijt en dat sindsdien uw leven een gestadige opgang was die U langs het onvergetelijke Burgemeesterschap van deze Stad bracht tot een voorzitterschap, dat niemand voor U in dit land zo lange jaren, en met zoveel schittering waargenomen heeft.

Hoewel, de opeenvolgende jongere generaties, niet immer, blijken een juist begrip van wat Uw verdiensten waren, bezeten te hebben, stond Uw leven, onverpoosd en rusteloos in dienst van Uw jeugd-ideaal: de gaafheid, de schoonheid, de grootheid van ons volk.

Dit ideaal, U weet het Mijnheer de Voorzitter, is ook de hoogste en uiteindelijke betrachtting van onze Conferentie en deze is er fier op wijl U een harer trouwe leden tot de verwezenlijking daarvan zo reuzenveel hebt bijgedragen.

Indien het aanschijn van dit land in zulke mate veranderd is en verder veranderen zal langs de wegen van de geleidelijkheid, is het in aanzienlijke mate aan Uw leven te danken, het is in een onmiskenbare mate Uw werk.

Wij, Uw Vlaamse Confraters in Antwerpen, koesteren de hoop, dat we nog vaak op onze openingsplech-

tigheden en andere, het voorrecht en de eer zullen genieten. U mogen te begroeten.

Zeer vereerd zijn wij eveneens, Mijnheer de *eerste Voorzitter van de Raad van State*, doordien het U wel heeft willen gelieven deze plechtige openingszitting onzer Conferentie met Uw aanwezigheid op te luisteren.

De Raad van State is de jongste onzer rechterlijke instellingen, maar niet de geringste. Overeenkomstig de beschikkingen van de wetgever zelf volgt hij onmiddellijk op het Hof van Verbreking.

Dank zij zijn rechtspraak, de zorg waarmede deze voorbereid wordt, het wetenschappelijk peil hetwelk dezelfde bereikt, heeft deze nieuwe rechtsmacht, dadelijk een onbetwist gezag verworven.

Ofschoon U bij name enkel sinds korte tijd, de werkzaamheden van de Raad van State leidt, deed U zulks metterdaad van zijn oprichting af. Wij danken U, Mijnheer de Eerste Voorzitter van de Raad van State, wijl het U behaagd heeft in te gaan op onze eerbiedige uitnodiging, om de plechtigheid van deze namiddag bij te wonen.

In deze dank wensen wij de Heer *Auditeur Generaal* in de Raad van State te betrekken. Jegens hem, evenwel hebben wij een gans persoonlijke reden van erkentelijkheid.

Het heeft hem inderdaad wel willen gelieven zich op deze plechtige openingszitting te laten vertegenwoordigen door een zijner auditeurs die ons bijzonder dierbaar is, de Heer Walter Van Assche.

Mijnheer de Auditeur, U kunt wellicht bevroeden welke gevoelens uw oud Patron bezielen op het ogenblik waarop hij U als Auditeur in de Raad van State begroeten mag.

Voor enkele jaren, in December 1948 pas verliet gij als jong, zeer jong advocaat zijn Kabinet, deze Balie, en dit Gerechtsgebouw om deel te nemen aan de prijskamp uitgeschreven met het oog op het begeven der eerste plaatsen van Substituut in de Raad van State. Gij werdt, na als eerste gerangschikt te zijn geweest, tot Substituut in de Raad van State benoemd. Vandaag in 1951 keert ge reeds weer als Auditeur in dezelfde Raad, afgevaardigd door de Heer Auditeur Generaal.

De Balie waaruit ge komt en gegroeid zijt, niet minder uw oud-Patron, zijn fier op U.

Mijnheer de Generaal en Gebiedsbevelhebber,

Uw vererende aanwezigheid op deze openingszitting wordt door de Vlaamse Conferentie hoog gewaardeerd.

U vertegenwoordigt voor ons het leger, wiens taak het is het recht te beschermen, terwijl onze zending er in bestaat het zelfde te dienen.

Wij staan beiden, weze het dan ook op verschillende wijze, op verscheidene oefenterreinen, in de zelfde dienst.

Wij zijn er uitermate door getroffen dat U ons, met Uw aanwezigheid wel hebt willen vereren.

Mijnheer de Gouverneur der Provincie,

Geregeld genoten mijn voorgangers het uitzonderlijke voorrecht U onder de aanzienlijke gasten van onze Conferentie te mogen begroeten bij de plechtige openingszittingen onder hun voorzitterschap gehouden.

Deze regelmaat vermindert niet in de geringste mate, de eer en de vreugde welke Uw aanwezigheid ons telkens bezorgt.

Wij danken U daarvoor even eerbiedig als oprecht.

Mijnheer de Voorzitter der Rechtbank van eerste aanleg,

Minder behaaglijk voel ik mij zelf wanneer ik mij tot U wend om U het welkom toe te sturen.

Wij doen hier immers als of we de gastheer zijn, waar we het ten slotte enkel aan Uw onverdiende welwillendheid te danken hebben dat we heden namiddag over deze prachtige assisenzaal, welke niet weinig tot de luister dezer plechtigheid bijdraagt, beschikken.

Ik vermoed echter dat deze zaal voor enkele uren het voorrecht der extraterritorialiteit geniet en noem U dan welkom, hartelijk welkom, bij de plechtige opening van de werkzaamheden onzer Conferentie.

Wij weten dat nooit op U tevergeefs beroep gedaan wordt.

De Vlaamse Conferentie is U daarvoor zeer erkentelijk en is gelukkig het U bij monde van haar voorzitter te dezer gelegenheid eerbiedig te mogen betuigen.

Ook de Voorzitter dezer rechtbank, de Voorzitter van onze Rechtbank, al onze magistraten wensen wij in Uw persoon welkom te noemen en hun te zeggen hoe gelukkig we zijn hen in zo'n grote getale hier aanwezig te zien.

De aanwezigheid van U, Mijnheer de Voorzitter, die van zoveel magistraten uwer rechtbank is ons aangenaam en vereert ons.

Wij stellen het bijzonder op prijs dat U heden zo talrijk in onze vreugde wel hebt willen delen.

Evenzeer stellen wij het op prijs naast en met de Heren magistraten van de zetel, ook de leden van het parket, met aan hun hoofd de Heer Procureur des Konings te danken voor hun aanwezigheid.

Mijnheer de Procureur des Konings samen met de leden van uw parket zijt U onze natuurlijke tegenstrevers. Maar, hoewel op een verschillende wijze, verdedigen we ten slotte toch hetzelfde belang: het recht in onze samenleving.

Uit die dagelijkse strijd groeit ten slotte een wederkerige waardering en hoogschatting.

Bijzonder verheugt het onze Conferentie U, Mijnheer de Procureur des Konings, een der grootmeesters van onze taal, te mogen begroeten.

In Uw mond verkrijgt ons Nederlands een sierlijkheid, een weelde van beelden en klanken, krijgt ze heerlijke vorm en gestalte.

Met de leden van de Magistratuur, die van de Balie, vormen de leden van het parket het driespan van het gerecht. Dit brengt een gevoel, het bewustzijn van samenhang mede, want in de vervulling onzer taak zijn we op elkander aangewezen; en we geven er ons rekenschap van dat hij die aan de magistratuur raakt, meteen het parket en de Balie treft, en ook omgekeerd dat hij die de Balie, en zijn leden vermindert tevens een aanslag pleegt op de magistratuur en het parket.

Daarom, o.a. Mijnheer de Voorzitter der Rechtbank en Mijnheer de Procureur des Konings, moet een advocaat zijn, is de advocaat, immer Uw eerste en ooste en meest gezagvolle verdediger telkenmale, de verliezende partij, elders dan in de ongegrondheid van haar aanspraken, of de afwezigheid van bewijzen tot staving ervan, de oorzaak van het onfortuinlijk einde ener rechtspleging zoeken wil.

Onze eerbiedige dank gaat ook naar U, Mijnheer de Krijgsauditeur, Mijnheer de Voorzitter en Mijnheer de Referendaris der Rechtbank van Koophandel, ter wille van uw blijk van welwillendheid jegens onze Conferentie.

Wij waarderen deze ten eerste.

Ik begroet ook onder de aanwezigen de verschillende Vrederechters van het arrondissement.

Hun aanwezigheid is ons uiterst aangenaam.

Ten slotte noem ik ook zeer hartelijke welkom de Heer Middelburg, Consul-Generaal der Nederlanden.

Onder de vertegenwoordigers van de Zuster-Conferenties begroet ik met bijzondere vreugde Mr Van Hemelrijck, Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel, Mr Jan Ronse, afgevaardigde van dhr Voorzitter der Vlaamse Conferentie van de Balie bij het Hof van beroep te Gent, Mr Mayeur, voorzitter van de Jonge Balie te Kortrijk, Mr Luc Van den Eede, afgevaardigde van dhr Voorzitter van de Jonge Balie te Mechelen, Mr Dal, afgevaardigde van dhr Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau te Brussel en van het Journal des Tribunaux, Mr Stassen, afgevaardigde van dhr Voorzitter van de Conférence Libre du Jeune Barreau te Luik. Mr Rombaux afgevaardigde van dhr Voorzitter der Conférence du Jeune Barreau te Charleroi.

Heel bijzonder wens ik de vertegenwoordigers van de Nederlandse Balies te zeggen hoe aangenaam ons hun aanwezigheid is.

Onze Conferentie voelt zich ten eerste gevleid, Mr Nysingh door de aanwezigheid van zulk een aanzienlijke persoonlijkheid als deze van de Hooggeachte Heer Deken van de Orde van advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden.

Wij danken hem eerbiedig omdat hij van uit Den Haag wel heeft willen overkomen om de plichtige aanvang onzer werkzaamheden bij te wonen.

Wij danken U tevens dat het U wel heeft willen gelieven U te laten vergezellen door Mr Hüffer, tweede Secretaris van de Jonge Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden.

Hartelijk heten wij U Mr Van den Heurck, deken van de Orde van advocaten in het arrondissement Breda, welkom.

De betrekkingen tussen de Nederlandse en de Belgische Balies, inzonderheid die uit Vlaanderen, worden met de dag inniger, wij koesteren de hoop dat de banden, die ons verenigen immer sterker mogen toegesloten worden, want er is in het verleden en in het heden zoveel dat ons beide volkeren samen brengt.

Vous ne m'en voudrez point *Me Bondoux* de vous souhaiter la bienvenue dans votre langue maternelle. Nous le faisons de tout cœur et nous vous prions d'être notre interprète auprès de Monsieur le Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la cour de Paris, qui a bien voulu vous charger de le représenter ici à Anvers, et de lui dire tout l'honneur que nous en ressentons. Nous l'en remercions très respectueusement.

Tout particulièrement nous tenons à saluer *Me Nadet* et *Me de Lasterade*, respectivement 2e et 3e secrétaires de la Conférence du Stage de Paris.

Nous apprécions spécialement leur présence parmi nous et les en remercions bien cordialement.

In de begroeting onzer zo talrijke als aanzienlijke gasten wens ik een afzonderlijke plaats voor te behouden aan twee Confraters onzer Balie, wier aanwezigheid, weze het dan ook om uiteenlopende redenen, door ons bijzonder gewaardeerd wordt, Mr René Victor, stichter nu 20 jaar geleden van het Rechtskundig Weekblad en sinds de stichting van dit blad hoofdopsteller van hetzelfde.

Wij grijpen deze gelegenheid aan om U onze harte-

lijkste dank te betuigen, niet voor uw aanwezigheid, want gij zijt met onze conferentie vergroeid, doch inzonderheid wijl ge uw veelzijdige en rijke talenten, uw ongeëvenaarde medeslepende en overtuigende welsprekendheid, al uw tijd, uw nimmer afnemende bezieling in de dienst van de vernederlandsing van het rechtsleven en van het vernederlandsche rechtsleven in Vlaanderen gesteld hebt.

De Vlaamse Juristen weten wat ge in en buiten en door het R.W. tot stand bracht. U hebt het recht op hun blijvende dankbaarheid verworven.

Mr Luc Schöller, Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau hier te Antwerpen.

Ik ben zeer gelukkig dat U onze openingsconferentie wel hebt willen bijwonen.

Onder de leden van onze beide Conferenties bestaan de hartelijkste betrekkingen en de beste verstandhouding.

Uw aanwezigheid op deze hoogdag van onze Conferentie is daar andermaal een uiting van.

Deze tegenwoordigheid wordt meer gewaardeerd dan U wellicht bevroedt, wijl U bezwaarlijk weten kunt hoe al Uw Confraters en niet het minst die onzer Conferentie U hoogschatten, ter wille van Uw onbetwiste bevoegdheid, de voorzichtige wijsheid van uw oordeel en de adel van uw karakter.

Onze Conferentie dankt U voor Uw aanwezigheid.

Mevrouwen, Mijne Heren,

De Vlaamse Conferentie der Balie te Antwerpen verheugt er zich over dat U zo talrijk aan haar uitnodiging op deze plichtigheid gunstig gevolg verleend hebt.

Zij dankt U hiervoor en hoopt dat U in de loop van dit gerechtelijk jaar haar in haar streven zult blijven steunen.

Inzonderheid danken wij de echtgenoten onzer Confraters, die ons het voordeel van haar aanwezigheid wel hebben willen bezorgen.

Ten slotte wens ik onze Confraters welkom, hen met wie we dag aan dag in dit Gerechtsgebouw schouder aan schouder staan, naast elkander, of tegenover elkander, maar immer als trouwe Confraters en goede vrienden.

Vooraleer het woord aan onze openingsredenaar te verlenen, wens ik mij nog even tot onze jonge Confraters, de pas ingeschreven stagiaires te richten.

U hebt Uw ganse toekomst nog voor U en naar het woord van de dichter voeg ik er aan toe, de toekomst straalt voor U.

De stralende toekomst zal echter de vrucht van uw werk wezen.

Zij berust in de handen van U zelf, en van niemand anders. Uw Patron, de ouderen in de Balie, de Heer Stafhouder en zijn medewerkers kunnen U de weg aanwijzen, U een helpende hand reiken, gij zelf echter moet Uw toekomst opbouwen.

Dit zal een werk van lange duur zijn, een gestadige zorg, een nimmer verzwakkende inspanning, een nimmer verslappende ijver van U vergen.

Voor al wens ik er op te wijzen, dat ge er altoos naar streven moet nauwgezet in alles te wezen. Nauwgezet wat de vormen, nauwgezet wat de grond betreft.

Uw taal weze onberispelijk, zuiver, keurig en sierlijk. Uw gesproken taal en de geschreven taal uwer briefwisseling, uwer besluiten, uwer pleitnota's, moeten een advocaat waardig zijn. Al werd het onderwijs,

het middelbare en het hogere vernederlandst toch blijft op het terrein van de taalkennis nog ontzettend veel achterstand in te halen.

Aarzel niet U aan de taak te zetten; bij de minste twijfel sla uw woordenboek, uw spraakkunst, andere speciale werken na tot ge de passende vorm, de juiste uitdrukking gezocht en gevonden hebt.

Dit is een langdurig en traag werk, een levenswerk, maar alleen daardoor zult ge uw taal meester worden.

Daardoor zult ge eveneens een plooi nemen, welke U hoort te nemen wat de grond, de inhoud van dagvaardingen, besluiten, pleitnota's, briefwisseling, pleidooien, enz., betreft.

Bij de minste twijfel, zoekt ge in de wetgeving de rechtspraak en de rechtsleer, tot ge de juiste en zeker juiste oplossing gevonden hebt. Weest niet te makkelijk zeker; twijfelt eerder en vergewist U van de juistheid uwer kennis om vergissingen te voorkomen.

Vergenoegt U nergens, nimmer, en in niets met halfheid of onvolledigheid.

Léest en bestudeert regelmatig de rechtspraak, abonneert U o.a. op het Rechtskundig Weekblad en de Pasicrisie, opdat er geen belangrijk arrest van het Hof van Verbreking of van onze drie Hoven van beroep of van onze rechtbanken aan uw aandacht ontsnappen. Dat is geen werk van weken, maanden of jaren zelfs, maar van een gans leven.

Wanneer ge U dat werk wilt getroosten, zult ge onvermijdelijk uw weg maken en een volwaardig advocaat worden.

Een trage, maar zekere opgang wordt het.

De Balie, het Verbond der Belgische Advocaten zoeken naar middelen ter bestrijding van de moeilijkheden waarmede de jongeren te kampen hebben.

Het is niet makkelijk, maar het moet gedaan worden en het wordt gedaan. U moogt nochtans nimmer uit het oog verliezen dat die helpende hand van buiten uit, uw eigen inspanning niet uitschakelt als overbodig zijnde.

Vergeet het niet uw toekomst zal het werk van U zijn en van niemand anders dan U.

Deze gedachte is ten slotte aanmoedigend, niemand of niets zal U beletten uw weg te gaan en te volgen.

Door uw werk zult ge volharden en uw plaats in de Balie veroveren. Gij zelf beschikt daarover.

Ik wens U de gezondheid, de werklust en de werkracht toe, welke er nodig zijn om te volharden en uw plaats in het gerechtsleven van deze stad triomfantelijk te veroveren.

Geachte Vergadering,

De openingsredenaar van heden is voor de meesten onder U geen onbekende meer, want niettegenstaande Mr Raymond Jacobs sinds 1938 slechts op de tabel der stagiaires en sinds 1941 op die der Orde werd opgenomen heeft hij zich reeds een benijdenswaardige plaats in de Balie weten te veroveren, heeft hij de aandacht op zich gevestigd door zijn belangrijk werk « Beschermingsstatuut der natuurlijke kinderen » in de VI. Rechtskundige bibliotheek uitgegeven en door zijn even talrijke als merkwaardige bijdragen in het R.W. en ander Juridische tijdschriften opgenomen, door zijn professoraat aan de Hogere school van bestuurswetenschappen.

Gevormd in een school als die van zijn patron Mr René Victor, kon het niet anders of met de rijke talenten waarmede hij gezegend werd, moest hij uitgroeien tot een zeer beslagen Jurist. Hij beschikt daarenboven over een aangenaam orgaan, een merk-

waardige zeggingskracht, een sierlijke taal, een warm gevoel, een beeldrijke stijl, kortom over alles wat iemand tot en uitstekend redenaar vormt. Met hem als openingsredenaar is het welslagen van onze plechtigheid verzekerd.

Ik verleen hem dan ook in volle vertrouwen en met groot genoegen het woord.

REDE VAN DE HEER STAFHOUDER MR C. VAN DER PLANKEN

Waarde Confraters,

De beoordeling van de openingsrede door de Stafhouder is door geen enkele formalistische regel opgelegd.

Ware het dan niet geraten mij voorzichtig te onthouden van deze « usance », daar de Stafhouder toch maar enkel kan uiten een gevoelen, een mening, een opvatting, kortom een appreciatie, die dan vanzelfsprekend zullen behept zijn met al die kwalen en gebreken waarvan U, met een intense kracht van beeldende woorden, het ijdele, het gevaarlijke, het onzekere in de « vrije rechtsvinding » heeft aan de kaak gesteld?

Maar boven alles blijft U de advocaat, vertrouwd met hoor en wederhoor, die zou opwerpen dat uw redevoering slechts een « pleidooi is voor het formalisme in het Recht », en wij in dit land der vrije mening uw beschouwingen over formalisme in het recht mogen toejuichen ofwel bestrijden, uw argumenten aanvaarden ofwel verwerpen !

Trouwens zou het jammer en onbillijk zijn de bewondering te verzwijgen gewekt door de zeggingskracht waarmede U dit juridisch onderwerp hebt beheerst, de bekoring welke uitgaat van de sierlijke taal waarin gij uw bewijsvoering kleedt en de gedegen ernst en de soliditeit waarop menige uwer beschouwingen zijn gebouwd.

Het zijn hoedanigheden, welke ons niet hebben verbaasd, vermits de diepte uwer rechtskennis en de faam van uw talent in dit rechtsgebouw voor niemand een geheim zijn.

Zo denken uw confraters ! Maar wij kunnen ons inbeelden met welke vervoering uw rede zou begroet zijn door de grootmeesters der « Ecole de l'Exégèse » ! De schimmen van Duranton, van Merlin, van Demolombe, van Marcadé, van Baudry-Lacantinerie, van Laurent en Arntz, en van allen die uitsluitend in de wet de bron van de rechtsregeling vinden, zullen zich dankbaar naar u hebben gericht, omdat U met nieuwe termen het wachtwoord van Mourlon hebt opgeroepen « Un bon Magistrat dit humilier sa raison, devant celle de la loi ».

* * *

In overeenstemming met de beschouwingen van uw pleidooi, acht ik dat het formalisme geboden is om de wilsovereenkomst te bevestigen en kenbaar te maken. Terecht hebt gij aangewezen hoe zulk formalisme noodzakelijk is, en hoe de uitschakeling hiervan een gezond rechtskundig leven zou benadelen, door de rechtszekerheid te verminderen.

Het is niet overbodig aan te stippen, hoe die wetten, waarin zekere pleegvormen gebiedend zijn voorgeschreven, vaak het langst weerstaan aan de moderne stroom tot gelijkschaving. Denken wij hier niet

alleen aan de « plechtige contracten » waarop u gewezen hebt, doch aan tal van wetten die, zelfs in het handelsrecht, aan pleegvormen onderworpen blijven en schier ongewijzigd de tijden trotseren; denken wij aan de wet op de wissel, de wet op het handelspand, de faillissementswet, de wet op de vennootschappen.

Er is zelfs een sector waarin het formalisme veel eer zou mogen versterkt dan verzwakt worden, namelijk deze, waarin het formalisme het *leveren van het bewijs begunstigt*.

De rechtszekerheid zou versterkt worden, vele tijdrovende onderzoeken zouden worden gespaard, indien het schriftelijk bewijs — in deze tijd van algemeen onderwijs — strenger werd opgelegd. De tijd dat vele personen wegens ongeleerdheid niet bij machte waren de juridische akten schriftelijk te stellen hoort tot het verleden, en het bewijs werd geleverd door de jongste wetten op de huishuurcontracten waar dikwerf pleegvormen werden opgelegd, die stipt werden nageleefd, ook door de huurder van de meest bescheiden sociale stand.

Het is mij echter veel lastiger uw zienswijze te volgen, waar U een rigied formalisme onontbeerlijk acht in de rechtsbedeling, en de inkrimping van het vrije appreciatievermogen en van de billijkheidsoverwegingen van de Rechter zo stellig voorstaat!

Hoewel gij aan het einde van uw merkwaardige rede euphemiserend beweert dat gij het slechts « wenselijk acht » dat de vrije rechtsvinding in de mate van het mogelijke ingedijkt worde, toch komt het mij voor, dat de strenge conclusie van uw betoog onvermijdelijk zal leiden tot de automatisering van het recht, tot de mechanieke uitdeling van juridische recepten en wettelijke sancties, blind toegepast op een naam, op een matriculenummer, met de wegdoezeling van de mens, met de hoge geestelijke en verstandelijke waarden die deze bezielen.

Dit systeem zou gretig toegejuicht worden in een staat, waar de wet niet zou zijn een factor van de sociale orde, maar veeleer de gecodificeerde wil van tyrannerende machtshebbers, wil waaraan niet te tornen is, omdat hij zelfs niet de minste interpretatie toelaat! En nochtans wie zou er bij de marmeren hardheid der wet niet gedenken dat het « summum jus » dikwerf zou leiden tot het « summa injuria ».

Wij zullen hier niet gewagen van de « onmacht der wetten » aangeklaagd door Cruet, noch van « la révolte des faits contre le Code » van Morin, doch is het dogma van de « nationale wil », die de wet geacht is te verklanken, niet dikwerf het rhetorisch kleed dat de naakte werkelijkheid van een dictatoriale wil amper dekt.

Gewis kunnen wij uw strenge doch zeer juiste beschouwingen beamen, waar deze uiting geven aan uw bezorgdheid nopens de verstandelijke bekwaamheid en de hoge morele vereisten die aan de grond moeten liggen van de werking der rechtsbedelers!

Favoritisme in de benoemingen is de jammerlijkste kwaal die de rechterlijke organisatie kan aantasten; de begunstiging van een kandidaat om welke andere redenen ook dan deze der geschiktheid en der bekwaamheid, is een zwaar vergrijp tegen de veilige rechtsorde, en de gezonde levensbelangen van de Staat.

Ook uw bedenkingen voorgebracht in verband met de vestiging van het recht door de wet zijn te weerhouden, daar het onkruid der onduidelijkheid in de huidige wetten des te weliger tiert, daar de uitbreiding der wetteksten vaak gelijke tred houdt met de inzinking hunner innerlijke waarde.

Die vormeenvoud en die helderheid zouden de kenmerken moeten zijn van het na te streven formalisme

der wetteksten. De onbeholpenheid in de teksten, — jammerlijke vrucht van de politieke compromissen die het klare rechtsbeeld schenden, — is een algemeen verschijnsel vermits niemand minder dan het Frans Staatshoofd, zeer onlangs dat euvel betreunde waar hij zegde: « Qu'on fasse des lois simples, des lois de principe, et que nos codes ne soient pas ces mosaïques extravagantes qui laisseraient croire que c'est le désordre qui crée la justice et la beauté ».

Misschien zijn die aangeklaagde wetten een bestendig hulde gebracht aan de scherpzinnigheid en het gezond verstand van hen die deze rebussen hebben op te lossen, doch de beoefenaars die de onduidelijke begrippen trachten te verklaren, en de magistraten die ze hoeven toe te passen, zouden dankbaar die hulde ontfangen!

Gewis wanneer de wetteksten, in gebiedende vorm, klaar en duidelijk is, kunnen wij met het gezaghebbend oordeel instemmen van de eerste Voorzitter Ballot-Beaupré, in zijn merkwaardige rede bij de honderdste verjaaring van het Burgerlijk Wetboek en, hem nazeggend, beamen dat de Rechter zich alsdan hoeft te onderwerpen en te gehoorzamen, en, wanneer hij zulks niet zou doen, hij te kort zou komen aan een elementaire plicht, daar zulke misbruiken weldra zouden ontaarden in jammerlijke rechtsanarchie.

Doch kan het geloofwaardig worden dat de rechtspraak, met de voorzichtigheid en de bezadigdheid die onze magistratuur bezielen, op merkwaardige wijze de soms verminkende gevolgen der strikte wet heeft gehumaniseerd, en deze heeft aangepast aan de onweerstaanbare drang der levensnoodzakelijkheid.

Recht mag toch geen theoretische formule zijn. Het is een servaat der mensheid, een sociale weldaad! Daarom mag het imperium der rechters zich niet beperken tot een koude registratie van feiten. Is er een klaarder bewijs van die noodzakelijke soepelheid waarmee de rechter de schuld kan wegen en de straf kan meten, dan al de artikels onzer Strafwet waarin voor een misdrijf, volgens het souverain oordeel van de Rechter de straf kan schommelen tussen 5 jaren gevang of 26 fr. boet! Wie voelt er niet aan dat de uitschakeling van het appreciatievermogen van de Rechter de gruwelijkste onrechtvaardigheden zou vestigen? Zo is het in alle domeinen! In de wenteling der jaren evolueren de sociale toestanden en de rechtsverhoudingen derwijze dat een grotere autonomie van de rechter tegenover de wettelijke alleenheerschappij zich vaak opdringt.

De gevaren die U ziet in het arbitrium van de Rechter blijken mij denkbeeldig! Is in Engeland het Recht niet hoofdzakelijk gesteund op de rechtspraak, en is dat recht niet van grote waarde?

De fijnste geesten tussen de auteurs van het Burgerlijk Wetboek, zoals een Portalis, hebben oog gehad voor de gestadige opborreling van het leven, de gistingen van de gedachten, de onbestendigheid der maatschappelijke toestanden en de noodzakelijke wankelbaarheid der wetten, waar zij zelfs achtten dat « tal van zaken onvermijdelijk moesten voorbehouden blijven aan de macht der gewoonte, aan de discussie van onderlegde personen en aan de uitspraken der rechters ».

In België is de gulden waarheid van die opvatting gesteund op de ondervinding van de nuttige en aanzienlijke bijdragen der rechtspraak in de vestiging van het Recht.

Tegenover het gevaar van wat U in een te brede term « de vrije rechtsvinding » noemt, achten wij dat een soepele « rechtsaanpassing » binnen de hoger aangehaalde perken, in ons land het recht werkelijk heeft gediend.

En waar U terloops herinnerd hebt aan enige storende uitzonderingen, is het ook billijk er op te wijzen dat deze niet enkel de tijdelijke en kortstondige koorts geweest zijn van een erg aangetast nationaal lichaam, doch tevens het bewijs tot welke uitkomsten de starre toepassing van strakke wetten heeft geleid, omdat dikwerf aan de rechter — denk aan art. 123 Strw. en de wetten op beteugeling van het incivisme — elke vrije toepassing werd ontzegd. Een wereld van te harde rechtskrenkingen ware vermeden geworden, had de wetgever van 6-5-1944 en 19-9-1945 het gebiedend « zal » vervangen door het wijze « mag » en de rechters laten uitspreken naar billijkheid en geweten, op grond van hun ervaring.

U zult mij veroorloven, waarde Confrater, spijts deze enkele bedenkingen U hartelijk te feliciteren voor uw schitterend en hoogstand pleidooi.

* * *

Wat kan op de plechtige openingszittingen der Conferenties, op die hoogdagen onzer balie, waar de groei en de toekomstmogelijkheden zich openbaren in de opgang van beloftevolle talenten, een inniger stemming wekken dan de oproeping, in dankbare piëteit, van de nagedachtenis aan overleden confraters, die onder de sobere plooiën der toga het stichtend voorbeeld gaven van een eenvoudig doch schoon leven, gewijd aan studie, werkiever en aan offerende edelmoedigheid in het voltrekken der leventaaik.

Meester Louis Van der Taelen droeg een naam die in de Antwerpse kringen aanzien en eerbied wekt. Gedurende meer dan een halve eeuw hebben zijn minzame bescheidenheid en gemoedelijke omgang de sympathie verworven van zijn confraters der Balie.

Zijn heengaan is door allen die hem gekend en gewaardeerd hebben met treurnis aangevoeld.

Mr Juliaan Reynders was stagiaire van het eerste jaar. Het voltrekken der rechtsstudien had van deze jonge confrater een zware inspanning en grote offers geëist. Hij had ze overwonnen met prijzenswaardige energie! Korte maanden nadat hij het zo vurig begeerde einddiploma had behaald, en zijn levensdroom der advocatuur zich had verwezentlijkt trof de ziekte hem onverwacht; zij nam plotseling een veront-rustende wending; een paar dossiers die hij naar het ziekenhuis had medegenomen gleden uit zijn machteloze handen. Op een Meidag, sloot het graf zich over de heerlijke levensillusies, van die goede Juliaan Reynders, onze jonge confrater.

Op 30 Augustus volgden wij met diepe geslagenheid de uitvaart van *Meester Jan Valvekens*.

Hij was toch een advocaat met allerhoogste morele en verstandelijke verdiensten; de advocaat met het « gouden hart » en de nooit opgevendende edelmoedigheid.

Al de zalen van dit gerechtshof, ook deze *zaal van Assisen*, hebben zo dikwerf de klanken opgevangen van die stem, die sterke stem, heerlijk klankbord van zijn gaven van geest en verstand, van zijn onverwoestbaar idealisme, van zijn mannelijke zelfverloochening, van zijn zeldzame schoonmenselijkheid, van zijn op-ruimende blijmoedigheid, van zijn fiere onafhankelijkheid.

Anderen hebben de verdiensten gehuldigd door deze rusteloze werker aan de dag gelegd in de strijd voor Vlaanderen rechtsherwording en cultuurontplooiing, zijn verdiensten ook in de politiek en in de taken van liefdadigheid en onderwijs.

Voor ons is en blijft hij vóór alles en boven alles de

Advocaat : de *ad-vocatus*, geroepen door zovele zwakken, vertrapt en geslagenen door het levenslot, die van uit de soms bodemloze diepten van hun verval, toch beroep deden op zijn onuitputtelijke edelmoedigheid, op zijn onbuigzame rechtschapenheid.

De Balie eert de duurzame nagedachtenis van deze edele man, van deze confrater, oud-lid van onze Raad der Orde, wiens leven, — in een tijd van wilde jacht op winsten en gunsten —, in het teken stond der meest offerende belangeloosheid.

Over een vijftiental jaren was hij het die bij dezelfde gelegenheid, als feestredenaar ons toesprak met een rede die de titel droeg « de weg terug » en het treffend tafereel ophing der naweeën van de eerste oorlogsdaver!

De uitvaart van *Mter Jan Valvekens* was de « grootse tocht der Dankbaarheid »: Dankbaarheid der Balie, dankbaarheid van een reuzenmenigte jegens de onversaagde kamper voor het Recht.

Met oud-Stafhouder *Emmanuel Temmerman* ontviel aan onze Balie een advocaat die het beeld was der waardigheid van ons beroep. Zijn eerbied voor het gerecht, zijn plichtsbetrachting ten overstaan van de hem toevertrouwde belangen, vonden uiting in een spreekwoordelijke hoffelijkheid tegenover magistratuur en confraters en in de nauwgezette zorg waarmede elk rechtsgeding werd voorbereid.

De eerbied die hij aan de magistratuur betuigde, en de correctie tegenover zijn tegenstrevers, het peil van zijn veel omvattend weten en zijn grondige kennis van wet en recht — kroonden hem met een gezag dat nooit is getaand. Zijn welsprekendheid was gehuld in een klassieke taal, waaruit alle platheid onverbiddelijk was geweerd, elk overtoollig gebaar verbanen, alle kunstmatige effecten ontzegd, terwijl de hoogste overredingskracht werd bereikt door de treffende logica van zijn streng betoog, enkel doch sober be-glansd door de bekorende tinten van een fijnvoelende geest.

Zijn schitterend stafhouderschap droeg de onderscheiden kenmerken van zijn hoog besef der Advocatuur.

In 1942 werd zijn zoon, onze Confrater *Meester Max Temmerman*, vader van 7 kinderen wegens « *misdad van Vaderlandsliefde* », door de vijand terechtgesteld.

Met de zielskracht der werkelijke groten, met de stevige steun van zijn eenvoudig onderworpen en heiligend geloof, droeg Stafhouder *Temmerman* met ontzettende beehersing en wilskracht de striemende slagen van een steeds harder treffend lot en van 's mensen ondankbaarheid!

De groeiende genegenheid der Balie was hem een sterke troost. Nu gaat onze trouwe *verering* naar de gedachtenis van deze grote confrater, en denkend op alles wat hij aan Balie en Land heeft geofferd, sluit zich bij deze hulde, *de trots* die wij niet kunnen verbergen, omdat de uitnemende gaven van de betreurde Oud-Stafhouder zich op zulke stichtende wijze hebben geopenbaard en zich tot het hoogste heroïsme hebben ontplooid, in de kring der Balie die hij zó lief had.

* * *

Mijn waarde Heer Voorzitter,

Uw hartelijke woorden hebben mij diep getroffen; alhoewel ik mij ten zeerst bewust ben dat gij op overdadige wijze hebt gegrepen in de voorraad van alle hoedanigheden en gaven welke uw vriendschap mij zo kwistig toebedeelde, doch waarbij ik mijzelf niet herken! Veroorloof mij enkel deze te weerhouden, waarbij u mijn gehechtheid aan uwe Conferentie aan-

stipt. Zij is een stuk van ons leven ! Zij brengt mij — spijs al de kleine stormen en bevliegingen die spruiten uit onze strijdersnatuur — het heugelijk gedenken van 32 jaren ware vriendschap, van vele confraternele genegenheid van allen, en van de sympathieke saamhorigheid genoten in de schoot uwer Conferentie.

En daarom stel ik zo hoog op prijs, dat U het voorzitterschap van de Conferentie hebt aanvaard, nadat U jaren zitting hebt genomen in de Raad der Orde en aldus in dienst der Conferentie het gezag stelt door uw rijke talenten en onderscheidene hoedanigheden, aan onze Balie verworven.

Met welke overtuiging durf ik mij dan te richten tot U, jonge Confraters, die dit jaar tot onze Balie zijt toegetreten, om u aan te sporen u aan te sluiten bij een Conferentie, welke met hare zustersvereniging, de leidster en de opwekster zal zijn van uw eerste jaren in het Balieleven.

Wij zullen het u niet ontveinzen dat na de begeestering der eerste dagen, gij zult aangegrepen worden door de bezorgdheid, en zelfs door de ontmoediging, wanneer u zult vaststellen dat na vijf jaren universitaire studiën, na drie jaren stage, na twee jaren militaire dienstplicht, het normaal voor een advocaat uitgesloten is dat hij vóór 35-jarige ouderdom een eigen levensbestaan zal bereiken, hoe bescheiden dit ook weze.

Het is inderdaad de schaduwzijde van ons beroep, dat aan de jongeren zovele harde eisen stelt, dat het eveneens een normale verschijning is dat op 3 stagiaires er doorgaans slechts één in de advocatuur volhardt.

Nochtans brengt een ernstige stage, de belofte van een rijke ondervinding, van een zakelijk doorzicht en van een wijs en voorzichtig beraad, aan hen die, hetzij in de magistratuur, hetzij in de administratie, hetzij in openbare diensten of private ondernemingen, verder carrière maken.

Maar een flinke stage veronderstelt harde, onaf-

gebroken inspanning, de gestadige verrijking van de geest, de moeizame inwerking in tal van specialisaties zonder daarom te verzaken aan datgene wat de kroon moet blijven van ons beroep, de zucht naar algemene kennissen, de bekorende aantrekkelijkheid van een weldoend humanisme.

Leert uw Gerechtshof, dat terrein van uw zorgen, wetenschap en kunde, liefhebben !

Verwijlt gaarne in de Bibliotheek, en in de zitting-zalen; beluistert daar de geoefende oudere confraters ! Er is zo ontzettend veel te leren in de wijze waarop de besten onder hen zich beijveren dat enige doelwit te bereiken dat een advocaat moet nastreven : *overtuigen*. Overtuigen moet hij, de cliënt die hem *raadpleegt* en de rechter die hem *aanhoort* !

Overtuiging, geleidelijk aangebracht uit de bondige doch treffende voorstelling der feiten; *overtuiging* groeiend uit de logische harmonie der juridische bewijsvoering, *overtuiging* geboren uit de *bevrediging* van *dát wat uw rechter zoekt* in het probleem dat hem is voorgelegd.

En wanneer die overtuigingsredenen gedragen zijn door de helderheid van het betoog en verklankt in een sierlijke en zuivere rechtstaal, dan zult u het besef aanvoelen van wat de wetenschap, gesteund op rechtschapenheid en de kunde, gesierd met de waarheid van het woord, van u verwachten !

Komt bij uwe confraters ! De echte confraterniteit zal bij u de onrust en de schuchterheid helpen afschudden en de mogelijke zelfvoldaanheid over eigen begaafdheden, ras leren intomen en temperen.

Dan zal de toga die u draagt, die toga zonder merk van graad of eer, de toga, dat zelfde kleeid der beroemdsten en der nederigsten, u dat geliefde uniform zijn waaronder gij de heerlijkste opdrachten zult vervullen die een man kan beschoren worden : medewerken in eer en ridderlijkheid aan de sociale orde, aan de heerschappij van het Recht, aan het welzijn van het vóór alles geliefde Vaderland !

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 4 October 1951.

Voorzitter : M. Bail.

Raadsheer-Verslaggever : M. Bareel.

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

Aannemingsovereenkomst. — Art. 1793 B. W. is niet van toepassing op overeenkomsten omtrent veranderingen of verbeteringen van een bestaand gebouw.

Art. 1793 B.W., in zoverre het een schriftelijke inwilliging van de aanbesteder vereist voor veranderingen en bijvoegingen, die op het plan zijn aangebracht, bepaalt een buitengewone en substantiële voorwaarde voor de geldigheid der wijzigende overeenkomst en wijkt van het gemene recht af; zij is derhalve slechts van toepassing in geval van een forfaitaire overeengekomen prijs voor het oprichten van een gebouw, niet in geval van een aannemingsovereenkomst omtrent veranderingen of verbeteringen van een bestaand gebouw.

N.V. Gemeentelijk casino van Oostende t/
de Puydt, Daems en Stad Oostende,

Gelet op het bestreden arrest, de 9 Juli 1949 gewezen door het Hof van Beroep te Gent;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid, welke door tweede verweerster, de Stad Oostende, tegen de voorziening wordt ingebracht en gegrond is hierop dat geen geschil tussen haar en de aanlegster voor de rechter over de grond is ontstaan :

Overwegende dat het bestreden arrest door aanlegster te veroordelen « tot de kosten van beide aanleggen » zonder onderscheid of voorbehoud, alle kosten gemaakt door tweede verweerster, die in deze gedingen partij was, ten laste van aanlegster heeft gelegd;

Dat er uit voortvloeit dat aanlegster er belang bij heeft haar voorziening tegen tweede verweerster te richten en dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen;

Over de voorziening :

Over het eerste middel : schending van artikel 97 van de Grondwet en van de artikelen 1315, 1341, 1353, 1793 van het Burgerlijk Wetboek en 25 van het Wetboek van Koophandel,

doordat het bestreden arrest — na vastgesteld te hebben dat eiseres bij de gefailleerde firma zekere verbeteringswerken tegen vaste prijs had besteld, dat zij voor die vaste prijs kwijting had ontvangen, en dat

zij de betwiste bijkomende werken niet schriftelijk had besteld — niettemin bevestigd heeft dat het bewezen was dat eiseres in de uitvoering van deze bijkomende werken had toegestemd en dat zij gehouden was er de volle prijs van te betalen, en om dit te beslissen een bewijs door vermoedens heeft aanvaard en beslist heeft, dat artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek ter zake niet van toepassing was om reden dat het hier ging om verbeteringswerken tegen vaste prijs had besteld, dat zij voor die vaste prijs kwijting had ontvangen, en dat zij de betwiste bijkomende werken niet schriftelijk had besteld — niettemin bevestigd heeft dat het bewezen was dat eiseres in de uitvoering van deze bijkomende werken had toegestemd en dat zij gehouden was er de volle prijs van te betalen, en om dit te beslissen een bewijs door vermoedens heeft aanvaard en beslist heeft, dat artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek ter zake niet van toepassing was om reden dat het hier ging om verbeteringswerken en niet om de oprichting van een gebouw, zonder te antwoorden op de besluiten, waarin eiseres had betoogd dat bedoelde bijkomende werken grove werken uitmaakten.

en doordat het eiseres dienvolgens veroordeeld heeft tot al de kosten, ook tegenover de Stad Oostende, zulks terwijl uit de aangehaalde wetsbepalingen volgt dat de beweerde verbintenis van eiseres door geschrift had moeten bewezen worden,

terwijl meer bepaald artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek, dat dergelijk schriftelijk bewijs eist, niet alleen in zake oprichting van een gebouw, maar op alle ondernemingscontracten tegen vaste prijs, of ten minste op zodanige ondernemingscontracten, die betrekking hebben op grove werken, van toepassing is,

en terwijl het bestreden arrest het punt onzeker laat of de rechters te gronde in feite hebben willen beslissen, dat de betwiste bijkomende werken geen grove werken uitmaakten dan wel of zij in rechte hebben willen beslissen dat artikel 1793 niet van toepassing was op grove werken, indien deze niet betrekking hadden op het oprichten van een gebouw :

Over de eerste twee onderdelen :

Overwegende dat het arrest vaststelt, dat de vennootschap Van Mechelen tegen een forfaitaire tussen de partijen overeengekomen prijs belast werd met restauratie- en verbeteringswerken aan een schouwburgzaal; dat belangrijke bijwerken, waarvan de betaling het voorwerp uitmaakt van het geschil en van de ten laste van aanlegster uitgesproken veroordeling, nadien door de vennootschap Van Mechelen zijn uitgevoerd zonder dat de aanbesteder ze schriftelijk besteld had;

Overwegende dat luidens artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek de bouwmeester of de aannemer, die zich tegen vaste prijs er mede belast heeft een gebouw op te richten volgens een met de eigenaar van de grond bepaald en overeengekomen plan, geen vermeerdering van de prijs mag vorderen onder voorwendsel van veranderingen of bijvoegingen, die op het plan werden aangebracht, tenzij indien die veranderingen of bijvoegingen schriftelijk werden ingewilligd en de prijs er van met de eigenaar werd overeengekomen;

Overwegende dat deze wetsbepaling, in zoverre zij het schriftelijk bewijs van de machtiging tot deze veranderingen en bijvoegingen verplichtend maakt, een buitengewone en substantiële voorwaarde bepaalt voor de geldigheid der wijzigende overeenkomst en van het gemeen recht afwijkt; dat zij enkel kan worden toegepast in het geval van een forfaitaire

vastgestelde prijs voor het optrekken van een gebouw en niet voor veranderingen of verbeteringen;

Dat hieruit volgt dat het arrest door te weigeren de regel van artikel 1793 van het Burgerlijk Wetboek toe te passen op de litigieuze werken, deze bepaling niet schendt en dat het middel in zijn eerste twee onderdelen naar recht niet opgaat;

(het overige zonder belang)

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegster tot de kosten en tot een enkele vergoeding van 150 frank ten bate van eerste twee verweerders en tot een vergoeding van hetzelfde bedrag ten bate van verweerster stad Oostende.

NOOT : Bovenstaand arrest wijkt af van de door De Page verdedigde mening (Traité, t. IV, n° 907, sub II).

De Page is van oordeel, dat de woorden « een gebouw op te richten » als enuntiatief niet als limitatief moeten worden opgevat. Art. 1993 moet volgens hem van toepassing worden geacht op elke aannemingsovereenkomst, waarbij een vaste prijs is bedongen (marché à prix fait), zo dikwijls het om een constructie gaat, van welke aard deze ook moge zijn.

De Hoge Raad der Nederlanden heeft bij arrest van 3 Juni 1927, (N. J. 1927, 1247, met onderschrift van Meyers, W. 11696) uitgemaakt dat het met art. 1793 C.C. in hoofdzaak overeenstemmende art. 1646 Ned. B. W. ook van toepassing is bij de verbouwing van een bestaand gebouw.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 18 October 1951.

Voorzitter : M. Bail.

Raadsheer-Verslaggever : M. De Clippele.

Eerste Advocaat-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Huwelijk. — Plicht der echtgenoten om in de behoeften van het huishouden bij te dragen (art. 214 b, B. W.). — In principe na te komen in de echtelijke woning. — Aanbod van de man om in de echtelijke woning aan de verplichting te voldoen. — Op de vrouw rustende bewijslast.

Uit de artikelen 108 en 214a B.W. blijkt, dat de in art. 214b bedoelde verplichting van ieder echtgenoot om in de behoeften van het huishouden volgens zijn vermogen en zijn staat bij te dragen in beginsel in de echtelijke woning dient te worden nagekomen.

De vrouw, die het in art. 214b B.W. bedoelde verzoek doet, moet derhalve bewijzen, dat haar man aan die verplichting niet voldoet; indien de man het aanbod heeft gedaan voor het onderhoud der vrouw in de echtelijke woning te zullen zorgen, moet de vrouw aantonen, dat dit aanbod niet ernstig is gemeend of niet voldoende, daar zij ernstige redenen heeft om niet in de echtelijke woning te verblijven.

Moerman t/ De Mey.

Gelet op het bestreden vonnis, op 21 April 1950 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge, uitspraak doende in hoger beroep;

Over het enige middel : schending van de artikelen

97 der Grondwet, 212, 214 (a), 214 (b) en 1315 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis beslist dat bij toepassing van artikel 214 b van het Burgerlijk Wetboek verweerster «gemachtigd is, bij uitsluiting van haar echtgenoot, bij de werkgever maandelijks een som van 1.000 frank rechtstreeks in ontvangst te nemen; dat deze som alle veertien dagen bij middel van een post-check van 500 frank bij ieder loonsbetaling rechtstreeks door de werkgever aan verweerster zal overgemaakt worden»,

om reden dat «het in de lijn ligt van de thans heersende rechtspraak, dat de rechtbank om onderhoudsgeld toe te kennen niet heeft te onderzoeken of verweerster haar plichten verzuimt of niet; dat de vordering van verweerster als gegrond voorkomt, zolang niet is bewezen dat de oorzaak van de feitelijke scheiding bij haar ligt»,

en zonder de verwerping te motiveren der conclusiën van eiser, die deed gelden dat verweerster tot plicht had de echtelijke woonplaats te vervoegen, waar hij bereid was haar te ontvangen en voor haar onderhoud te zorgen»,

zulks terwyl :

1) de plicht van hulp, waarvan de bijdrage in de behoeften van het huishouden één der vormen is, in principe uitgeoefend wordt in de echtelijke woning, derwijze dat de getrouwde vrouw, die met haar man moet samenwonen, het bij artikel 214 van het Burgerlijk Wetboek voorziene verhaal niet mag uitoefenen in geval van feitelijke scheiding der echtgenoten, dan indien zij bewijst dat de scheiding gerechtvaardigd is door voor haar wettige motieven,

2) de gehuwde vrouw niet gerechtigd is zich te beroepen op artikel 214 van het Burgerlijk Wetboek, wanneer de man aanbiedt haar in de echtelijke woning te ontvangen onder betamelijke en passende voorwaarden, — waaruit volgt dat het bestreden vonnis de vordering van verweerster niet mocht toewijzen zonder zich uit te spreken nopens de ernst van het door eiser gedane aanbod om haar aan de echtelijke haard terug te nemen en er voor haar onderhoud te zorgen :

Overwegende dat aanlegger bij conclusie als verweermiddel aanvoerde, dat hij bereid was zijn echtgenote terug te nemen en voor haar onderhoud te zorgen; dat hij daaruit afleidt dat artikel 214, litt. b van het Burgerlijk Wetboek niet toepasselijk was;

Dat niettemin het bestreden vonnis bij bevestiging van het beroepen vonnis de eis van verweerder gegrond verklaart;

Dat, na vastgesteld te hebben dat een door verweerster ingestelde vordering tot scheiding van tafel en bed afgewezen werd, de rechter zijn beslissing doet steunen op de motivering, dat de partijen aldus in de toestand geplaatst worden, die bestond vóór het instellen van deze procedure en daaruit afleidt dat de rechtbank niet te onderzoeken heeft of de vrouw al dan niet haar plicht vervult, zodat «de eis als gegrond voorkomt, zolang niet bewezen is dat de oorzaak van de feitelijke scheiding bij de vrouw ligt;

Overwegende dat artikel 214, litt. b, tweede lid van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het daarin bedoelde recht aan een echtgenoot toegekend wordt in geval de andere echtgenoot niet voldoet aan de verplichting om volgens zijn vermogen en zijn staat in de behoeften van het huishouden bij te dragen;

Overwegende dat uit de artikelen 108 en 214 a van het Burgerlijk Wetboek blijkt dat die verplichting in beginsel in de echtelijke woning dient te worden nagekomen;

Overwegende dat uit het bovenoverwogene volgt, dat de verweerster bewijzen moest dat haar echtgenoot aan die verplichting niet voldeed en inzonderheid dat het aanbod van aanlegger voor het onderhoud van zijn vrouw in de echtelijke woning te zullen zorgen niet ernstig gemeend was ofwel dat het niet voldoende was, daar verweerster ernstige redenen kon aanvoeren om niet in de echtelijke woning te verblijven;

Overwegende derhalve dat het vonnis doordat het de eis van verweerster heeft ingewilligd om de enige reden, dat niet bewezen was, dat de oorzaak van de feitelijke scheiding aan verweerster te wijten was, en zonder de ernst van het door aanlegger gedaan aanbod te beoordelen de in het middel aangehaalde wetsbepalingen heeft geschonden;

Om die redenen,

Veroordeelt verweerster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk, rechtsprekend in hoger beroep.

NOOT : In de zelfde zin Kluyskens, Personen- en Familierecht, N° 393, sub 3°; De Page, Traité, t. I, en 545 en 545bis; 706 ter sub 1°.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 11 Juni 1951.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : MM. Declaire en Mast (Verslaggever).

1. Taalgebruik.

2. Rechtspleging. — Aanduiding tegenpartijen in verzoekschrift. — Administratief rechtscollege geen tegenpartij.

2. Nietigverklaring. — Substantiële pleegvormen. — Motivering. — Middelen van niet-ontvankelijkheid niet beantwoord.

1. De verzoeker, die aan de wet van 28 Juni 1932 niet is onderworpen, gebruikt in zijn verzoekschrift de taal zijner keuze (artikelen 5 en 8, B. R. 23 Augustus 1948 betr. taalgebruik Raad van State).

2. De tegenpartij is in het verzoekschrift op voldoende wijze aangeduid, wanneer uit de uiteenzetting der feiten en middelen in het verzoekschrift duidelijk blijkt dat verzoeker door een beslissing van de commissie van beroep voor vergoedingspensioenen te bestrijden, welke het beroep van de Minister van Begroting ontvankelijk en gegrond verklaart, de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Minister van Begroting, als tegenpartij beschouwt.

Een administratief rechtscollege kan voór de Raad van State niet als tegenpartij ter verantwoording geroepen worden van de door haar verleende administratieve beslissingen in betwiste zaken.

Zulks is het geval met de commissie van beroep voor vergoedingspensioenen, wanneer zij in laatste aanleg uitspraak doet in het geval bedoeld bij artikel 45, § 4, van de B. R. van 5 October 1948 gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen.

3. Op de commissie van beroep voor vergoedingspensioenen berust de verplichting haar beslissingen te motiveren.

Zij komt aan deze verplichting tekort, wanneer zij een middel van niet-ontvankelijkheid niet beantwoordt.

Alzó wordt een substantiële pleegvorm niet nageleefd.

Van de Weghet / Belgische Staat (Minister van Begroting, thans de Minister van Financiën).

De Raad van State,

Gezien het verzoekschrift dd. 15 September 1949;

Overwegende dat uit de bewoordingen van het verzoekschrift alsmede uit de bij het verzoekschrift gevoegde bijlagen blijkt dat de vraag strekt tot de nietigverklaring van de beslissing dd. 25 Juli 1949 van de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen; dat de bestreden beslissing de beslissing dd. 27 Mei 1948 te niet doet, waarbij de Commissie voor vergoedingspensioenen te Brugge het recht van verzoekers op een vergoedingspensioen erkende;

Overwegende dat de zoon van beide verzoekers, Van de Weghe Guy, aan wie ten posthumen titel de hoedanigheid van gewapende weerstander door de Belgische overheid werd toegekend, na deelgenomen te hebben aan verschillende gewapende acties van de « Forces françaises de l'Intérieur (F. F. I.) », in de omgeving van Brest door de Duitsers werd gefusileerd; dat verzoekers op 20 Mei en 28 Juni 1946 een aanvraag om tegemoetkoming voor verwanten in opgaande linie van de eerste graad indienden; dat de Commissie voor vergoedingspensioenen te Brugge op 27 Mei 1948 bevond « dat de rechten van de aanzoekers op het aangevraagd pensioen vastgesteld zijn » en zij bijgevolg belanghebbenden voorstelde tot pensioen met aanvangsdatum van 1 Juni 1946; dat in opdracht van de Minister van Begroting op 15 Juni 1948 aan eerste verzoeker werd gemeld dat zijn dossier van de Commissie voor vergoedingspensioenen was ingekomen en dat hij eerlang de dienstige onderrichtingen zou ontvangen met het oog op de uitbetaling van de achterstallen van het pensioen dat hem werd toegekend; dat de Minister van Begroting op 22 Juni 1948 echter beroep indiende tegen de beslissing dd. 27 Mei 1948 van de Commissie voor vergoedingspensioenen te Brugge om reden dat « het slachtoffer de dood vond in dienst van een Franse weerstandsgroepering en de rechthebbenden zich dus tot de Franse overheid dienen te wenden »; dat de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen op 25 Juli 1949 het beroep van de Minister van Begroting ontvankelijk en gegrond verklaarde en besliste dat de rechten van de aanvragers op een vergoedingspensioen niet vastgesteld zijn;

Overwegende dat de tegenpartij aanvoert dat het verzoekschrift niet ontvankelijk is daar het in de Franse taal werd ingediend, terwijl de bestreden beslissing in het Nederlands is gesteld; dat, volgens de tegenpartij, het verzoek evenmin ontvankelijk is daar de verzoekers in het verzoekschrift geen tegenpartij hebben aangeduid en de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen terzake de bevoegde tegenpartij is;

Overwegende dat de bewering van de tegenpartij als zou het inleidend verzoekschrift, dat in het Frans is gesteld, niet ontvankelijk zijn, niet kan weerhouden worden; dat inderdaad op grond van de artikelen 5 en 8 van het besluit van de Regent van 23 Augustus 1948 betreffende het gebruik der talen in de Raad van State, de verzoeker, die aan de wet van 28 Juni 1932 niet is onderworpen, in zijn verzoekschrift de taal zijner keuze gebruikt;

Overwegende dat uit de uiteenzetting der feiten en middelen in het verzoekschrift duidelijk blijkt dat verzoekers, door de beslissing van de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen te bestrijden, welke het beroep van de Minister van Begroting ontvankelijk en gegrond verklaarde, de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Minister van Begroting, als tegenpartij hebben beschouwd;

Overwegende dat, luidens § 4 van artikel 45 van de bij het besluit van de Regent dd. 5 October 1948 geordende wetten op de vergoedingspensioenen, de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen in laatste aanleg uitspraak doet over de feitelijke elementen bedoeld bij § 3 van hetzelfde artikel; dat de verleende beslissing de verwerping van de ingediende pensioenaanvraag kan inhouden; dat de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen, als administratief rechtscollege, voor de Raad van State als tegenpartij ter verantwoording van de door haar verleende beslissingen in betwiste zaken niet kan worden geroepen;

Overwegende dat de verzoekers o.m. laten gelden dat het beroep vanwege de Minister van Begroting door de Commissie van beroep ten onrechte ontvankelijk verklaard werd daar de Minister, door zijn brief d.d. 15 Juni 1948, in de beslissing in eerste aanleg getroffen, had berust; dat verzoekers daarenboven inroepen dat de bestreden beslissing niet met redenen omkleed is daar zij de ingeroepen middelen niet beantwoordt;

Overwegende dat op de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen de verplichting rust haar beslissingen te motiveren;

Overwegende dat in de conclusies welke zij op 2 Juli 1948 voor de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen neerlegden, verzoekers de niet-ontvankelijkheid van het beroep, door de Minister van Begroting tegen de beslissing van de Commissie voor vergoedingspensioenen ingediend, opwierpen op grond van de beschouwing dat de Minister door zijn brief van 15 Juni 1948 in deze beslissing had berust; dat de bestreden beslissing zich beperkt tot de vaststelling dat het beroep van de Minister van Begroting ontvankelijk is daar het regelmatig is in de vorm en ingesteld werd binnen de wettelijke termijn; dat aldus de door verzoekers opgeworpen exceptie van niet-ontvankelijkheid door de Commissie van beroep niet werd beantwoord; dat door haar een substantiële pleegvorm niet werd nageleefd;

Besluit :

Artikel 1. — De beslissing van de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen, op 25 Juli 1949 inzake Van de Weghe Maurice en Segaert Mathilde getroffen, is vernietigd.

Artikel 2. — De betaling van het recht van 300 fr., tegens kosten, valt ten laste van de Staat.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

“Rechtskundig Weekblad”

HOF VAN BEROEP TE GENT

2e Kamer. — 11 Juni 1951.

Voorzitter : M. Thienpont.

Raadsheren : M.M. Van Wetter en Belpaire.

O. M. : M. Matthys, subst. Procureur-Generaal.

Advocaten : Mrs De Bie, Fonseca en Lefère.

1. Bevoegdheid. — Algemene strekking van de wet van 27 Maart 1891 (laatste lid van art. 12, wet op de bevoegdheid) : Rechtbank van Koophandel onbevoegd ook als de verplichting tot schadeloosstelling wegens dood enz. ontstaan is uit een verzekerings-overeenkomst.

2. Verzekering. — Beperkende uitlegging van polis-bedingen, waarbij de aansprakelijkheid van de verzekeraar voor bepaalde gevallen wordt uitgesloten.

3. Hoger beroep. — Nietigheid van ingestelde wederreis wegens «fraus legis». — Poging om de hoofdeis door optelling van beide bedragen vatbaar te maken voor hoger beroep. — Niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep.

1. Uit de algemeenheid van de bewoordingen van de wet van 27 Maart 1891 (laatste lid van artikel 12 van de wet op de bevoegdheid) zomede uit de beweegredenen, die aan die bepaling ten grondslag liggen, blijkt dat de wetgever alle geschillen, die tot voorwerp hebben het herstel van de schade veroorzaakt door iemands dood of door lichamelijk letsel of ziekte, in elk geval heeft willen onttrekken aan de kennisneming van de Rechtbanken van Koophandel, onverschillig of de verplichting tot schadevergoeding ontstaan is uit een delict of uit een contract, met name uit een ongevallenverzekerings-overeenkomst.

2. Het beding in de polis, dat de verzekeraar niet tot schadeloosstelling verplicht zal zijn in geval van door oorlog veroorzaakte schade, is in het voordeel van de verzekeraar geschreven en moet derhalve op beperkende wijze worden uitgelegd. Daaronder valt alleen schade, verwekt door oorlogsfeiten of oorlogsdaden of ten gevolge van de oorlogsverrichtingen ontstaan, niet schade, die slechts als een gevolg van de oorlog kan beschouwd worden.

Het beding in de polis, dat van de verzekering is uitgesloten de door het gebruik van ontplofbare of andere gevaarlijke stoffen veroorzaakte schade, moet aldus worden opgevat, dat alleen uitgesloten is de schade, die het gevolg is van het gebruik van dergelijke stoffen door het slachtoffer zelf.

3. O.M. daarenboven : indien de verweerder een wederreis heeft ingesteld op grond van beweerd roekeloos en tergend karakter van de hoofdvordering ten einde het te wijzen vonnis door optelling van beide bedragen vatbaar te maken voor hoger beroep, is de hogere rechter, die het hoger beroep niet-ontvankelijk wil verklaren, niet gehouden de aanwezigheid vast te stellen van de bij artikel 35 der wet van 25 Maart 1876 gestelde vereisten. Uit de geschiedenis van de totstandkoming van de wet van 15 Maart 1932, waarbij artikel 8 van voornoemde wet gewijzigd werd, blijkt dat de rechter in dat geval kan volstaan met uit te maken dat het instellen van de wederreis nietig is wegens «fras legis».

N.V. Vereniging der Verzekeraars t/ Messeliers,
Wwe Lenoor.

Advies van het O. M.

I. — Feiten en retroakten.

Op 28 September 1948 bevond Lenoor Edmond, echtgenoot van geïntimeerde, zich te Ieper toevallig op de binnenplaats van de werkplaats van een handelaar in oud ijzer, zekere Degels Constant, met het doel hem een vracht beenderen te verkopen, toen een geweldige ontploffing zich aldaar voordeed, waardoor Lenoor Edmond, door verscheidene uiteenvliegende metalen splinters getroffen, om zo te zeggen op slag gedood werd, samen met de dochter van Degels en twee werklieden in dienst van laatstgenoemde.

Uit het strafonderzoek bleek dat, zo het voor de aangestelde deskundigen niet mogelijk was met volledige zekerheid de aard van het tuig te bepalen, dat uiteengeknald was en er een omstandige beschrijving van te geven, nochtans vaststond dat het een met ontplofbare stof gevuld oorlogstuig betrof, waarschijnlijk ofwel een deel der machinekamer, ofwel de aanzet- of vernietigingsaanzetlading van een Duitse marine-torpedo, welke de twee gedode werklieden van Degels Constant bezig waren los te schroeven.

Het strafonderzoek werd afgesloten met een beschikking van niet-vervolg.

Op bij exploit dd. 21 Maart 1949 door de weduwe en de ouders van wijlen Lenoor Edmond ingestelde vordering werd Degels Constant echter op grond van artikel 1382 van het B. W., bij vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Ieper, dd. 14 December 1949 veroordeeld tot betaling ener totale schadevergoeding van 721.628 frank.

Het door Degels in tussenkomst geroepen « Speciaal Fonds voor vergoeding der schade voortkomend uit arbeidsongevallen veroorzaakt door oorlogsfeiten » werd bij hetzelfde vonnis veroordeeld tot vrijwaring en schadeloosstelling van voormelde veroordeling, aangezien — aldus het vonnis — de ontploffing haar oorzaak vond in een oorlogstuig.

Bij polis, op 1 April 1947 gesloten met de N. V. « Vereniging der Verzekeraars », had wijlen Lenoor Edmond een persoonlijke verzekering tegen de lichamelijke ongevallen aangeaan tot uitkering aan zijn echtgenote in geval van zijn dood van een bedrag van 20.000 frank.

Onder de rubriek uitgesloten risico's der algemene voorwaarden van bedoelde verzekeringspolis, bepaalt artikel 3 o.m. letterlijk :

« Onderhavig contract waarborgt niet :

» c) De gevolgen veroorzaakt door ... oorlog ... en, » op algemene wijze, van alle klaar gevaarlijke daden » die het uitoefenen van het bedrijf niet noodwendig » maakt. (sic) »

» d) De ongevallen, die het gevolg zijn van erge » fouten, overtredingen van wetten of openbare bij- » zondere verordeningen de veiligheid der personen » betreffende. »

Hetzelfde artikel voegt er letterlijk aan toe :

« De gevallen overkomen door het gebruik van » ontploffing of andere gevaarlijke stoffen, rijwiel, » auto, moto, of avion, alsook het beklimmen van ijs- » en andere bergen, kunnen verzekerd worden door » een bijzondere handschriftelijke bepaling en mits een » bijgevoegde premie. »

Bij afwijking van die algemene voorwaarde en bij toepassing van voormelde afwijkingsmogelijkheid werd bedongen, dat de verzekerde gewaarborgd werd tegen de lichamelijke ongevallen geleden door het gebruik van *velo en auto*... (1° der bijzondere voorwaarden).

Daar de verzekeringsmaatschappij op uitdrukkelijke aanmaning van de weduwe van de verzekerde, be-

gunstigde bij de verzekering, haar verplichting tot uitkering van het overeengekomen bedrag weigerde na te leven, zulks op grond van artikel 3, littera c, van de polis, heeft geïntimeerde de appellante vóór de rechtbank van eerste aanleg te Ieper, *zetelende in koophandelszaken*, tot betaling van voormeld bedrag van 20.000 frank doen dagvaarden.

De aandacht dient hier echter te worden gevestigd op de vaststelling, dat dit tweede rechtsgeding ingesteld werd bij exploit dd. 11 Mei 1949, zodus *zeven maanden vóór de uitspraak van het eerste vonnis* dd. 14 December 1949.

De eerste besluiten, door appellante — oorspronkelijke verweerster — in antwoord op deze inleidende dagvaarding genomen, dagtekenen pas van 24 Maart 1950, dus meer dan *drie maanden na* voormeld vonnis.

Bij diezelfde besluiten heeft appellante toen een *wedereis* ingesteld, wegens roekeloos en tergend geding, strékkende tot betaling ener schadevergoeding van 6.000 frank.

Bij vonnis dd. 12 Juli 1950, heeft de rechtbank van eerste aanleg te Ieper, *zetelende als rechtbank van koophandel — en zonder haar bevoegdheid als dusdanig na te gaan* — de oorspronkelijke eis toegewezen en de wedereis verworpen, beslissing waartegen de verzekeringsmaatschappij *tijdig en regelmatig* hoger beroep heeft ingesteld.

II. Ontvankelijkheid van het beroep.

In verband met de waarde van de hoofdvordering, waarvan het bedrag niet hoog genoeg was om hoger beroep toe te laten — *en trouwens in geen geval hoog genoeg zijn kon* — is, met het oog op het omzeilen van de wettelijke bepalingen omtrent het voor de vatbaarheid voor hoger beroep vereiste bedrag, het instellen door de oorspronkelijke verweerster van een wedereis, spruitend uit de beweerde tergende en roekeloze aard van dit geding, des te meer *in het oog vallend*, dat deze wedereis nu juist op zulkdanige waarde geschat werd, dat alléén hierdoor een op zichzelf voor hoger beroep niet vatbaar geding ingevolge artikel 37, 3e lid, der wet dd. 25 Maart 1876 (zoals dit artikel bij artikel 8 der wet dd. 15 Maart 1932 gewijzigd werd) toch aan de rechter in hoger beroep kan onderworpen worden en aldus de oorspronkelijke eisende partij beroofd wordt van de voordelen van een in laatste aanleg gewezen vonnis en verder benadeeld wordt door de vertraging van de oplossing en door de onkosten, veroorzaakt door een procedure voor de rechter in hoger beroep, euvel of misbruik, dat de wetgever van 1876 nu juist had willen vermijden en te keer gaan. (Zie: Beltjens, Code Proc. civ., B I, wet dd. 25 Maart 1876; sub. artikel 37, n^{rs} 37 en 38; Cloes, Comment., n° 327, blz. 282-283.)

Dienvolgens mag in onderhavig geval zeker de vraag gesteld worden of appellante er wel toe zou overgegaan zijn een wedereis wegens beweerd tergend en roekeloos geding in te stellen, indien het door de oorspronkelijke eiseres gevorderde bedrag de 25.000 frank had kunnen overschrijden.

Wel is waar — en welke ook de beoordeling weze omtrent de hoofdvordering — wat deze wedereis op *het eerste gezicht* niet als klaarblijkend ongegrond zou kunnen doen voorkomen, is het feit dat de rechtbank te Ieper bij vonnis, gewezen ten opzichte van de oorspronkelijke eiseres en andere partijen, doch omtrent dezelfde feiten, beslist had dat bedoelde ontploffing haar oorzaak vond in een oorlogstuig, zodat zou kunnen aanvaard worden, dat de oorspronkelijke aanlegster blijk gaf van roekeloosheid of

tergerij door het instellen van een rechtsvordering, die er toe strekte door hetzelfde rechtscollege te doen beslissen, dat hetzelfde schadelijk feit niet diende beschouwd te worden als zijnde een gevolg van de oorlog, tevens bij de verzekeringspolis als gewaarborgde risico uitdrukkelijk uitgesloten.

Een aldus voorgesteld optreden van de oorspronkelijke eiseres kan uit zuiver oogpunt van kwaadwillige fout of loutere schuldige lichtzinnigheid *reeds op zich zelf* ernstig betwist worden, vermits aanlegster zich nopens de omvang van haar rechten en de interpretatie van de bedingen van het verzekeringscontract *te goeder trouw* kon vergist hebben.

Maar wat in onderhavig geval de appellante ongetwijfeld er van moest overtuigen, dat de oorspronkelijke eiseres haar rechtsvordering *werkelijk* volkomen te goeder trouw had ingesteld, en tergerij of roekeloosheid van harentwege beslist uitgesloten was, is het feit dat — zoals reeds hierboven aangestipt werd — haar eis ingesteld werd *7 maanden vóór het vonnis*, waarbij verklaard zou worden dat de ontploffing haar oorzaak vond in een oorlogstuig, zodat het voor appellante werkelijk als ongelegen voorkwam bij eerste besluiten, genomen meer dan drie maanden na dit vonnis, aan de oorspronkelijke eiseres tergende bedoelingen of een roekeloos optreden te verwijten nopens een rechtsgeding, dat op het ogenblik waarop het aanhangig gemaakt werd niet enkel verre van klaarblijkend ongegrond scheen, doch zeker was ingesteld zonder te kunnen vermoeden of de rechtbank de ontploffing, ja dan neen, zou beschouwen als hebbende haar oorzaak in een oorlogstuig.

Derhalve hoe meer men de omstandigheden onderzoekt, waarin en waarom deze wedereis ingesteld werd, evenals de wijze van zijn schatting, zo meer men de overtuiging wordt toegedaan dat hij werkelijk uitsluitend tot doel had door samentelling van zijn bedrag met dit van de hoofdvordering, de wettelijke voorschriften in zake bevoegdheid en vatbaarheid voor hoger beroep te ontduiken.

De vraag dient nu te worden gesteld of de rechter in hoger beroep, ten einde het beroep op grond van zulkdanige omstandigheden niet-ontvankelijk te verklaren, er toe gehouden was de aanwezigheid vast te stellen — wat hij trouwens oppermachtig beoordeelt — van de bij artikel 35 der wet dd. 25 Maart 1876 vereiste voorwaarden, te weten :

1° een bedrog;

2° een klaarblijkend bedrog;

3° het voornemen om de toepassing van deze wet te ontduiken?

Wij menen het niet.

Het gaat hier immers niet zozeer om de *overdreven schatting* van de wedereis, zoals bij voormelde wetsbepaling voorzien wordt, maar om een wedereis, die blijkbaar gans en alleen ingesteld werd ten einde zonder redelijk aanneembare redenen aan de oorspronkelijke verweerder toe te laten een beroep te doen op de bij artikel 37, 3e lid van bedoelde wet voorziene samentelling.

Dit geval werd tijdens de behandeling van de wet dd. 15 Maart 1932 uitdrukkelijk voorzien; het eerste verslag van het Bestendig Comité van de Raad voor Wetgeving (Pasinomie 1932, blz. 50) drukte zich als volgt uit :

« Le défendeur à une action principale non appelable ne pourra-t-il la rendre telle en y opposant, » frauduleusement, en cours d'instance, sous forme » reconventionnelle, une demande de dommages-intérêts pour procès téméraire, dont le montant sera » assez élevé pour rendre l'action principale appellable?

» L'objection n'est point neuve. Lors de la préparation de la loi du 25 mars 1876 à la séance de la » Chambre des Représentants du 19 novembre 1874 » (Cloes, pp. 282-283), elle fut rencontrée par M.M. » Woeste et Demeur.

» Ils ont indiqué le moyen — très simple — de » déjouer la manœuvre que comporterait pareille de- » mande de dommages-intérêts. *Tous les actes de » procédure faits en fraude de la loi* — notamment » de celle qui fixe le ressort — sont, comme tels, » frappés de nullité.

» *Les principes suffisent à rendre ces actes in- » opérants* : pour faire disparaître leur nuisance, » *il n'est pas besoin d'un texte* analogue aux articles 181 » du Code de procédure civile et 35 de la loi de compé- » tence, qui, pour *deux cas semblables* au nôtre, ont » exprimé ce que prescrivait l'application de ces prin- » cipes... »

Zodus, buiten elk beroep op artikel 35 der Wet op de Bevoegdheid, volstaat het principe « *fraus omnia corrumpit* », waarop door de wetgever gewezen wordt, om ter zake uit te maken dat het instellen van de wederreis door appellante vóór de eerste rechter in de gegeven omstandigheden als nietig dient te worden aangezien en dat dienvolgens de oorspronkelijke rechtsvordering van de geïntimeerde niet vatbaar is voor hoger beroep, vermits haar bedrag beneden de gestelde grens blijft.

In hoofdorde besluiten wij dan ook tot de niet ontvankelijkheid van het hoger beroep.

III. — Bevoegdheid « *ratione materiae* » van de eerste rechter.

Moest het Hof van oordeel zijn, dat het hoger beroep toch ontvankelijk dient te worden verklaard, zo zou alsdan in de eerste plaats moeten worden onderzocht of het geding onder de materiële bevoegdheid viel van de Rechtbank van Koophandel, die in deze zaak over het geschil heeft geoordeeld.

Het Hof weet dat ingevolge de wet dd. 27 Maart 1891 de Rechtbanken van Koophandel in geen geval kennis mogen nemen van de geschillen, die tot voorwerp hebben de vergoeding van schade, veroorzaakt hetzij door de dood van een persoon, hetzij door een lichamelijk letsel of een ziekte (artikel 12, laatste lid der wet op de bevoegdheid).

Zo sedert het arrest van het Hof van Verbreking dd. 4 Juli 1912 (Pas. 1912, I, 380) thans niet meer betwist wordt, dat deze wet niet van toepassing is op geschillen tussen verzekeraars en begunstigten bij een verzekering op het leven, zelfs in geval de dood van een verzekerde aan een ongeval te wijten is (zie : Van Eeckhout, n° 70; Studie van R. Piret in R.G.A.R. 1930, blz. 575, par. VI; Laloux, n° 273, blz. 242, 3°, littera a; Brussel, 10 April 1936, Bull. Ass. 1936, blz. 786; alsook de rechtspraak in Rép. Prat. Dr. Belge, V° Compétence en matière civile et commerciale, n° 668), werd vroeger ter zake van *persoonlijke verzekering tegen lichamelijke ongevallen* — zoals in onderhavig geval — doorgaans beslist dat de Rechtbank van Koophandel insgelijks bevoegd was, omdat de verplichting van de verzekeraar niet bestaat in het vereffenen van de bedragen, bestemd tot vergoeding ener schade, waarvoor hij verantwoordelijk zou gesteld zijn, maar wel in de loutere betaling van het overeengekomen bedrag, uitsluitend ingevolge een *contract*, afgezien van elke werkelijk ondergane schade in de gevallen en onder de voorwaarden bij de verzekeringspolis bepaald. (Zie : Beltjens, Code de Proc. civ., B. I, wet dd. 25 Maart 1876, sub artikel 12, n° 250 en de aldaar aangehaalde rechtspraak; Brussel, 26 Juli

1899, Pas. 1900, II, 33; Brussel, 30 Januari 1902, Pas. 1902, II, 134; Gent, 24 Juli 1907, Jur. Fl. 1907, 378 en B. J. 1908, 22; Burg. Charleroi, 17 November 1900, Pas. 1901, III, 126; Kooph. Brussel, 19 April 1902, Pas. 1903, III, 179; Kooph. Luik, 9 Juli 1906, Jur. Liège 1906, 238.)

Bij zijn arrest dd. 13 Juni 1907 (Pas. 1907, I, 291), heeft het Hof van Verbreking echter beslist, daartoe steunende op de memorie van toelichting en op het verslag aan de Senaat, die de goedkeuring der wet van 1891 voorafgingen, dat deze laatste van toepassing was op de rechtsvordering tot betaling van de vergoeding, door de verzekeraar verschuldigd ingevolge een contract van persoonlijke verzekering tegen lichamelijke ongevallen.

Deze stelling werd — en wordt thans nog steeds — aan de hand van een argumentatie, waarvan de stevigheid niet aan twijfel onderhevig is, door een aanzienlijk deel van de *rechtsleer* betwist. (Zie o.m. : R. Piret, Op. cit., blz. 575, par. VII; O. Malter, R.G.A.R., 1929, blz. 473; R. Piret, R.G.A.R., 1928, blz. 770 en volgende; J. Petit, Bull. Ass. 1928, blz. 770 en volgende; Colin et Capitant, Droit civil Français, 1920, B. II, 661; Laloux, n° 274, blz. 243, littera b.)

De *rechtspraak* van de Hoven en Rechtbanken — behalve enkele uitzonderingen — heeft echter de zienswijze van het Hof van Verbreking om zo te zeggen éénsluidend gevolgd en versterkt. (Zie o.m. : Gent, 15 Juni 1909, Jur. Fl. 1910, 376; Brussel, 18 Juli 1911, Pas. 1911, II, 309; Brussel, 26 Juni 1917, Pas. 1917, II, 228; Kooph. Antwerpen, 9 December 1911, J. T. 1912, 477 en P. A. 1912, I, 326; Kooph. Brussel, 28 Juni 1928, J. Comm. Brux. 1928, blz. 249 en R.G.A.R. 1928, 316 (zeer ernstig gemotiveerd); Kooph. Luik, 5 Januari 1934, Jur. Liège 1934, 176; Burg. Brussel, 26 Januari 1940, Bull. Ass. 1940, 342; Kooph. Brussel, 12 Maart 1948, Jur. Comm. Brux. 1948, blz. 1 en Bull. Ass. 1948, 423 + noot; Luik, 11 Juni 1949, Bull. Ass. 1949, blz. 647; Luik, 19 December 1950, J. T. 1951, blz. 220. *Zie nochtans contra* : Kooph. Gent, 7 Juni 1923, Pas. 1925, III, 42; Kooph. Brussel, 7 Februari 1929, R.G.A.R. 1929, 484; Burg. Brussel, 9 Januari 1949, Bull. Ass. 1949, blz. 200.)

Zo het Hof deze vrij algemene rechtspraak beaamt en zodoende de ondubbelzinnige wil van de wetgever, in *volstrekt* algemene bewoordingen uitgedrukt, eerbiedigt (zie verklaringen van de toenmalige Minister van Justie, de heer Jules Lejeune, in Pasinomie 1891, blz. 170), zal het noodzakelijk moeten verklaren, dat de eerste rechter als waarnemende Rechtbank van Koophandel, onbevoegd was om kennis te nemen van onderhavig geschil, hetwelk wegens zijn onderwerp alleen onder zijn bevoegdheid kon vallen als *rechtbank van eerste aanleg*.

Het bestreden vonnis dient zodus te niet te worden gedaan en, daar de zaak in staat is om bij einduitspraak te worden beslist, vermag het Hof — dat de rechtsmacht in hoger beroep is van de werkelijk bevoegde rechtbank (1) — de zaak aan zich trekkend, definitief over de grond uit te spreken bij toepassing van artikel 374, lid 2, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. (Zie : Verbreking, 9 Juli 1891, Pas. 1891, I, 202; Gent, 2e kamer, 29 November 1950, R. W. 1950-'51, kol. 1071.)

IV. — Ten gronde :

1° Eerste bewering van appellante : *het feit, waardoor de dood van de verzekerde veroorzaakt werd, is*

(1) Zie : Verbreking, 26 Juni 1947, (Pas. 1947-I-299); Gent, 3 Maart 1932 (Pas. 1932-II-144).

een gevolg veroorzaakt door oorlog, risico dat bij artikel 3, littera c, der algemene voorwaarden van de polis uitgesloten is.

Alhoewel dienaangaande geen stellige zekerheid bestaat, is uit het strafonderzoek de waarschijnlijkheid gevolgd, dat het oorlogstuig, dat op 28 September 1948 tot ontploffing kwam, een Duitse marine-torpedo was, voortkomende van een lading dergelijke tuigen, welke op 2 September 1944 te Vlamertinge, Hospitaalstraat, door leden van het Duitse leger achtergelaten werden tengevolge van een aanval door geallieerde vliegtuigen, aldaar uitgevoerd op de autovrachtwagen, die deze torpedo's vervoerde. Een dezer achtergelaten torpedo's werd in October 1944 weggehaald door een landbouwer uit Vlamertinge — zekere Claeys Medard — die het tuig in *Maart-April 1948* gedeeltelijk verkocht als oud ijzer aan een opkoper, zekere Buisse Raymond uit Ieper, die het tuig op zijn beurt *dadelijk* voortverkocht aan Degels Constant, bij wie het op hogervermelde datum ontplofte, toen de verzekerde Lenoor Edmond aldaar toevallig kwam.

Verder heeft — zoals reeds gezegd — de rechtbank te Ieper bij vonnis dd. 14 December 1949 verklaard dat de ontploffing die was van een oorlogstuig.

Mag op grond van deze feitelijke gegevens beweerd worden, zoals appellante doet, dat de ramp een gevolg is, veroorzaakt door de oorlog, en dat zij dienvolgens als uitgesloten risico dient te worden beschouwd?

Vooreerst moet opgemerkt worden, dat in de tekst van artikel 3, littera c van de litigieuze verzekeringspolis de oorlog onder de uitgesloten risico's genoemd wordt — zonder nadere omschrijving — samen met tal van andere rampen, toestanden en feiten, zoals: dronkenschap, waanzin, kortstondige of ongeneesbare krankzinnigheid, zonneslag, aardbeving, bliksem, storm, brand, overstroming, oproer of opstand, twist, gevecht of aanranding, zelfmoord, vergiftiging, enz. Deze opsomming eindigt letterlijk met de bepaling: « en op algemene wijze van alle klaar gevaarlijke daden die het uitoefenen van het bedrijf niet noodwendig maakt (sic). »

Bedoelt een dergelijk opgestelde tekst, in zijn geheel beschouwt, door « oorlog »:

a) *Ofwel in enge zin*: de aanvallende of verdedigende militaire verrichtingen van de oorlogvoerende legers en andere feiten van vijandelijkheden, waarvan een der oorlogvoerenden gebruik maakt om de vijand te schaden, wat het criterium was, dat doorgaans aangenomen werd door de rechtsleer en de rechtspraak tijdens en na de oorlog 1914-1918, in verband met de interpretatie en de strekking van de woorden « oorlogsrisico's », « oorlogsfeiten », « oorlogsomstandigheden », gebezigd bij artikel 19 der wet dd. 11 Juni 1874 op de verzekeringen en bij tal van verzekeringspolissen?

(Zie o.m.: Nyssen en De Baets, B. II, blz. 224, n° 460; Lyon-Caen en Renault, B. VI, n° 1, blz. 226; Smeesters, Droit Maritime, B. II, blz. 796; Van Eeckhout, 2e uitgave 1933, blz. 174, n° 170; Dor, Le Sort du Contract d'assurance en cas de guerre, Bull. Ass. 1937, blz. 264; Rép. Prat. Dr. Belge, V° Assurances terrestres, n° 147; Gent, 29 Juli 1916, Pas. 1917, II, 47; Kooph. Brussel, 11 December 1916, Pas. 1917, III, 65; Brussel, 26 Februari 1917, Pas. 1917, II, 226; Brussel, 1 Mei 1919, Pas. 1919, II, 81; Brug. Brussel, 7 Juli 1920, Pas. 1921, III, 162.)

b) *Ofwel in een ruimere zin*: de abnormale omstandigheden, voortvloeiende uit de staat van oorlog, m.a.w. omstandigheden, die een voldoende abnormaal karakter vertonen om de vooruitzichten van de ver-

zekeraars, steunend op de compensatie der risico's volgens de wetten der statistiek te verschalken?

Dit criterium werd zowel aan de rechtsleer als aan een deel der rechtspraak opgedrongen door de gebeurtenissen, naarmate de vijandelijkheden zich van 1940 af tot een totale oorlog hebben ontwikkeld.

Zie o.m.: Nota 1 van R. André sub Burg. Gent, 24 Mei 1944, Bull. Ass. 1945, blz. 224-225; De Ville, Studie in Bull. Ass. 1940, blz. 480; Laloux, 1944, blz. 152, n° 170; Monette, De Ville, R. André, 1949, B. I, n° 309; Ch. Hanin, Studie in Bull. Ass. 1944, blz. 476 en 573; G. Wets, Studie in Bull. Ass. 1945, blz. 63 tot 86 en de talrijke beslissingen, aangehaald en besproken in par. VII, blz. 69 tot 71, littera b, en par. VIII, blz. 71 tot 75; Brussel, 19 November 1947, Bull. Ass. 1947, blz. 296; Burg. Nijvel, 29 October 1945, Bull. Ass. 1945, blz. 246.)

De rechtspraak, die deze ruime interpretatie heeft aangenomen, legt echter steeds de nadruk op het abnormaal karakter; zoals een vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Brussel het zeer duidelijk uitdrukt: « Les risques dits « de guerre » sont ceux » qui procèdent directement d'activités intéressant la » conduite de la guerre ou qui s'avèrent si parfaite- » ment dépendants de conditions anormales dues à » l'état de guerre qu'en l'absence de ces conditions, » la réalisation du dommage semblerait exclue ». (Zie: Kooph. Brussel, 19 Mei 1948, Jur. Comm. Brux. 1948, blz. 180.)

(Zie ook de talrijke rechtspraak, aangehaald door Laloux, blz. 153.)

De rechtspraak is nochtans niet zo eensluidend als de rechtsleer en verscheidene beslissingen hebben het eerste enge begrip van « oorlog » gehandhaafd.

(Zie o.m.: Burg. Brussel, 12e kamer, 12 Januari 1942, Bull. Ass. 1942, blz. 234 en noot van G. Wets; Brussel, 3e kamer, 10 Februari 1943 (dat hierboven vermeld vonnis bevestigt), Bull. Ass. 1943, blz. 437; Burg. Bergen, 22 October 1941, Pas. 1941, III, 65; Corr. Dinant, 22 November 1941, Smolders, B. IV, 303; Burg. Mechelen, 15 Januari 1941, idem, B. I, 186; Burg. Gent, 24 Mei 1944, Bull. Ass. 1945, blz. 221; Brussel, 4 Mei 1948, Jur. Comm. Brux. 1948, blz. 177, waarbij bevestigd wordt Kooph. Brussel, 19 Februari 1946, Jur. Comm. Brux. 1946, blz. 132.)

In onderhavig geval, zelfs wanneer de ruime interpretatie wordt aanvaard, waarbij steeds op het karakter van abnormaliteit van het risico nadruk wordt gelegd, kan men niet nalaten vast te stellen dat de ramp, voorgevallen *meer dan vier jaar* na de vijandelijke bezetting en de feitelijke oorlogsverrichtingen in West-Vlaanderen, niet als een rechtstreeks of zelfs onrechtstreeks, maar slechts als een verwijderd gevolg van de oorlog kan beschouwd worden, des te meer dat ook de plaats waar en de omstandigheden waarin de ontploffing is geschied daartoe in aanmerking dienen te worden genomen.

In casu heeft de verzekeraar — op wie de bewijslast dienaangaande rust (zie: Laloux, Op. cit., blz. 153, litt. b) het bewijs niet geleverd dat het door hem bedongen uitsluitingsbeding een strekking zou hebben, die zich tot een dergelijk verwijderd gevolg zou uitstrekken.

Bovendien is de aard van het ontplofte tuig *op zich zelf* niet ter zake dienend om de ramp, welke het heeft veroorzaakt, uitsluitend te beschouwen als een gevolg van de bijzondere toestand (de oorlog), waarvoor dit tuig gefabriceerd werd en bestemd was, vermits men zich kan voorstellen dat een dergelijk tuig hetzelfde gevolg zou kunnen veroorzaken in vredetijd,

zonder dat daarom voordien ooit een feitelijke of juridische staat van oorlog heeft bestaan.

Naar ons oordeel valt dan ook het feit, hetwelk de dood van de verzekerde heeft veroorzaakt en waardoor het recht van de geïntimeerde tot stand gekomen is, niet onder de toepassing van de uitsluiting, zoals zij door appellante te midden van een uitgebreide opsomming van andere risico's *van stipte uitleg*, bedongen werd.

2° Tweede bewering van appellante: *de verzekeringspolis voorziet uitdrukkelijk dat «de gevallen overkomen door het gebruik van ontplofbare of andere gevaarlijke stoffen» alleen dan zullen gedekt zijn, wanneer zij het voorwerp uitmaken van een bijzondere handschriftelijke bepaling en mits een bijgevoegde premie, wat «in casu» niet is geschied.*

Dadelijk moet worden aangestipt, dat deze voorwaarde door de polis — en wel bij hetzelfde beding — insgelijks vereist wordt voor de gevallen, overkomen door het gebruik van rijwiel, auto, motorrijwiel of vliegtuig, alsook door het beklimmen van bergen.

Deze tekst, waarin het gebruik van ontplofbare of andere gevaarlijke stoffen ingelast werd, vormt een geheel, waaruit naar ons oordeel duidelijk blijkt, dat hierbij alleen bedoeld wordt het door de verzekerde persoonlijk gebruik maken van dergelijke stoffen, en niet het gebruik door derden, wat dan nog verstevigd wordt door de bijzondere voorwaarden van de polis, waarbij toch het gebruik door de verzekerde van rijwiel en auto in het verzekerde risico ingesloten wordt.

V. — Besluit :

Onder voorbehoud van niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep besluiten wij tot het te niet doen van het bestreden vonnis wegens onbevoegdheid «ratione materiae» van de eerste rechter, en, na evocatie van de zaak door het Hof, tot de gegrondheid van de oorspronkelijke eis en tot de afwijzing van de wedereis.

Arrest

Overwegende dat bij contract dd. 1 April 1947 appellante de verplichting op zich nam Edmond Lenoor tegen lichamelijke ongevallen te verzekeren en hem in geval van bestendige gebrekkelijkheid of tijdelijke onbekwaamheid bepaalde forfaitaire vergoedingen te betalen, en in geval van dood aan zijn wettige echtgenote een kapitaal groot 20.000 frank uit te keren;

Overwegende dat de verzekerde door een ontploffing werd gedood op 28 September 1948; dat geïntimeerde, diens echtgenote, de verzekeringsmaatschappij voor de Rechtbank te Ieper, zetelende in koophandelszaken, heeft gedagvaard tot betaling van het bedongen bedrag;

Overwegende dat appellante als eerste middel tot hoger beroep de onbevoegdheid «ratione materiae» van die rechtbank opwerpt;

Overwegende dat artikel 12, 4°, laatste lid, van de Wet op de Bevoegdheid bepaalt dat de Rechtbanken van Koophandel in geen geval kennis nemen van de geschillen, die tot voorwerp hebben het herstel der schade veroorzaakt door de dood van een persoon;

dat uit de algemeenheid van de termen van die wetbepaling, zomede uit de beweegredenen, die daaraan ten grondslag liggen, blijkt dat de wetgever dergelijke geschillen, ongeacht of zij ontstaan zijn uit een delict of uit een contract, in elk geval heeft willen onttrekken aan de kennisneming van bedoelde rechtbanken;

dat dit rechtsmiddel dus gegrond is;

Overwegende dat het dientengevolge zonder belang is na te gaan of, zoals geïntimeerde voorhoudt, de wedereis tot schadeloosstelling wegens vexatoir en roekeloos geding, door appellante voor de eerste rechter ingesteld, uitsluitend en blijkbaar tot doel had de regelen betreffende de vatbaarheid voor hoger beroep te ontduiken;

dat inderdaad, wanneer het de onbevoegdheid geldt, het hoger beroep naar luid van artikel 154 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering steeds ontvankelijk is;

Overwegende dat de zaak in staat is om daarover bij einduitspraak te beslissen; dat het aan het Hof, hetwelk de rechter in hoger beroep is van de rechtbank van eerste aanleg, die kennis had moeten nemen van het geschil, de zaak tot zich behoort te trekken overeenkomstig artikel 473 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, welke ook de aard en het bedrag van de eis weze;

Overwegende dat appellante aanvoert dat het ongeval veroorzaakt werd door *oorlog en gebruik van ontplofbare stoffen*, door de overeenkomst uitdrukkelijk uitgesloten omstandigheden;

Overwegende dat de bepalingen, die de uitgestrektheid van een risico omschrijven, in het voordeel van de verzekeraar bedongen zijn, en derhalve op beperkende wijze moeten worden uitgelegd;

Overwegende dat de woorden *veroorzaakt door oorlog*, in artikel 3, litt. c, van de polis, menselijker en redelijkerwijze de ongevallen beogen, verwekt door oorlogsfeiten of daden of ten gevolge van oorlogsverrichtingen ondergaan;

dat in deze zaak de ontploffing van vermoedelijk een onbepaald oorlogstuig, dat opgestapeld was op de binnenplaats van een handelaar in oud ijzer, niet kan gelijk gesteld worden met het door het contract uitgesloten oorlogsrisico;

Overwegende verder, dat wanneer litt. d van ditzelfde artikel 3, de gevallen uitsluit, overkomen door het gebruik van ontplofbare stoffen, zulks noodzakelijk het persoonlijk gebruik door het verzekerde slachtoffer zelf van die stoffen veronderstelt, zoals de aanduiding der andere door dat artikel genoemde gevaarlijke tuigen het aanwijst, terwijl Lenoor, die zich toevallig bevond dicht bij de plaats der ontploffing, zonder dat het bewezen is of beweerd, dat hij het ontplofte tuig zou gehanteerd hebben, niet kan worden geacht het te hebben gebruikt;

dat gemelde clause van verval derhalve ook geen toepassing vindt;

Overwegende dat, waar de hoofdeis wordt ingewilligd, de voormelde wedereis alle grond mist;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 Juni 1935;

Gehoord het meestendeels eensluidend advies van substituut procureur-generaal Matthys, verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond en, erop wijzende, zegt dat de eerste rechter onbevoegd was om kennis te nemen van het geschil; vernietigt het bestreden vonnis en, de zaak tot zich trekkend, ontvangt de oorspronkelijke eis, verklaart hem gegrond en, rechtdoende, veroordeelt appellante om aan geïntimeerde de hoofdsom van 20.000 frank te betalen met de gerechtelijke intresten; verwerpt haar wedereis en verwijst haar in de kosten van beide aanleggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE OUDENAARDE

2 October 1951.

Voorzitter : M. De Groote.
 Rechters : M.M. De Vos en De Wulf.
 Advocaten : Mrs De Brouwer en Otte.

Handelshuur. — De huurder beschikt over bezitsacties.

— De handelshuurverlenging krachtens de artikelen 33 en 34 van de wet van 30 April 1951 is niet onderworpen aan de bepalingen van de wet van 20 December 1950 betreffende de huurverlenging van woonhuizen. — De handelshuurverlenging geldt zowel voor huurders, die op hun beurt onderverhuren als voor de onderhuurders.

Ofschoon de huurder slechts houder is van het gehuurde goed, beschikt hij niettemin over de bezitsvorderingen om een einde te doen stellen aan eventuele genotsstoornis en behoeft derhalve niet noodzakelijk een beroep te doen op de waarborg, waartoe de verhuurder jegens hem verplicht is.

De in de artikelen 33 en 34 van de wet op de handelshuurovereenkomsten van 30 April 1951 voorziene huurverlenging is niet onderworpen aan de bepalingen van de wet van 20 December 1950 tot regeling van de huurverlenging van woonhuizen. De handelshuurverlenging geldt in tegenstelling met de gewone huurverlenging, zowel voor de huurders, die op hun beurt onderverhuren als voor de onderverhuurders. De wet van 30 April 1951 beschermt alle huurders van handelshuizen, zonder het vereiste te stellen, dat zij persoonlijk hun bedrijf uitoefenen.

Van de Brempt t/ N.V. Grote Brouwerij Concordia.

Gezien de stukken en meer bepaald in behoorlijke vorm de uitgifte van het bestreden vonnis, uitgesproken op 9 Juli 1951 door de heer Vrederechter van het kanton Geeraardsbergen, en de beroepsactie van 13 Juli 1951;

Overwegende dat het beroep tijdig en in regelmatige vorm betekend werd; dat het als ontvankelijk voorkomt;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis ingeleid door de huidige geïntimeerde, ertoe strekte de huidige appellant te horen veroordelen om een huis, gebruikt als café en gelegen te Overboelare, hoek Lessesebaan en Brugstraat 175, te verlaten en ter vrije beschikking te stellen van geïntimeerde;

dat de eerste rechter die eis ingewilligd heeft;
 dat de beroeper deze beslissing bestrijdt;

Ontvankelijkheid van de eis :

Overwegende dat de eis, zoals hij oorspronkelijk geformuleerd werd, ontegensprekelijk een bezitsvordering uitmaakt;

Overwegende dat een huurder, alhoewel hij slechts houder is van het goed dat hij in huur heeft, evenwel over de bezitsvorderingen beschikt om een einde te doen stellen aan eventuele genotsstorings (De Page, V, n° 886 en noot 4); dat in zulke gevallen de huurder derhalve niet noodzakelijk beroep moet doen op de waarborg, die zijn eigenaar hem schuldig is;

Gegrontheid van de eis :

Overwegende dat niet ernstig betwist kan worden, dat de geïntimeerde op 1 Juli 1951 steeds huurster was van het in het geding bedoelde huis; haar recht geen einde kon genomen hebben op 30 Juni 1951, zoals de appellant beweert, vermits zij ontegenspreke-

lijk op dat ogenblik de bescherming genoot (Tchoffen en Dubru, Les baux commerciaux, n° 12 in fine, blz. 60), van de huurverlenging, voorzien bij de artikelen 33 en 34 van de wet van 30 April 1951 op de handelsverhuringen;

dat deze laatste huurverlenging niet onderhevig is aan de bepalingen die de huurverlenging regelen inzake verhuring van woonhuizen (wet 20 December 1950); dat zij, in tegenstelling met deze laatste, zowel voor de huurders geldt die op hun beurt onderverhuren, als voor de onderverhuurders; dat de wet van 30 April 1951 namelijk al de huurders van handelshuizen beschermt zonder te eisen dat ze de handel persoonlijk zouden drijven;

Overwegende dat derhalve vaststaat, dat de geïntimeerde huurster was van het huis op het ogenblik, waarop de appellant het plots en tegen haar wil in is gaan betrekken, hetgeen ontegensprekelijk een gewelddadige beroving uitmaakt;

Overwegende dat de eerst rechter derhalve zeer terecht de geïntimeerde in haar bezit hersteld heeft;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

rechtdoende in hoger beroep en op tegenspraak, verklaart het hoger beroep ontvankelijk, doch niet gegrond; bevestigt derhalve het bestreden vonnis en verwijst appellant tot de uitbetaling der kosten van het hoger beroep.

NOOT : Verg. Vrederegerecht Antwerpen, 1e kanton, 24 October 1951, R.W. 1951-52, 372.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

4e Kamer. — 27 Juni 1951.

Voorzitter : M. Gildemyn.
 Referendaris : M. Cloquet.
 Advocaat : Mr De Gezelle.

Verzekering. — Aansprakelijkheidsverzekering. — Verplichting tot verzekering krachtens beding in een eerst aangegane polis. — Dubbele verzekering. — Betekenis van artikel 12 wet van 11 Juni 1874. — Gelijktelling van de belofte om te zullen verzekeren met een werkelijk gesloten contract. — De nietigheid van de tweede verzekering werkt niet « ex tunc » doch slechts « ex nunc ».

Uit de bepalingen van een verzekeringspolis, dat « alle veranderingen in de toestand van het verklaarde risico, de verzekeringnemer verplichten aan de maatschappij een nieuwe en juiste verklaring te doen van het aantal rijtuigen, paarden en auto's, welke hij bezit », en dat hij in geval van uitbreiding van zijn bedrijf een bijvoegsel moet tekenen « dat het aantal rijtuigen, paarden en auto's, waarvan hij eigenaar is of zou worden, opgeeft ... en de nieuwe premie vaststelt », volgt voor de verzekeringnemer, die oorspronkelijk de gevolgen zijner aansprakelijkheid heeft verzekerd wegens de ongevallen, die zouden kunnen veroorzaakt worden door een hem toebehorend met twee paarden bespannen voertuig, en die later een vrachtauto heeft gekocht, de verplichting om ook zijn aansprakelijkheid in verband met deze laatste bij dezelfde verzekeringsmaatschappij te verzekeren.

Artikel 12 van de wet van 11 Juni 1874 moet aldus worden verstaan, dat wanneer twee verzekeraars beweren gerechtigd te zijn om ieder de gehele waarde

van hetzelfde risico ten behoeve van dezelfde persoon te verzekeren, hij de voorkeur geniet, die zich kan beroepen op het eerst gesloten contract of op de eerst aangegane verbintenis om zich te verzekeren. Wat betreft bedoelde voorrang, moet de belofte om een contract of een bijvoegsel te tekenen gelijkgesteld worden met een werkelijk gesloten contract.

De nietigheid van het chronologisch tweede contract werkt niet «ex tunc» doch slechts «ex nunc».

Het vertrekpunt van deze nietigheid «ex nunc» is niet de dag waarop de eerste verzekeraar de erkenning van zijn rechten vordert, doch die, waarop zijn rechten definitief bij rechterlijke uitspraak zijn erkend.

N.V. Belgische Leeuw t/ Vanderstichelen.

Overwegende dat verweerder op 19 Maart 1948 bij eiseres zijn burgerlijke verantwoordelijkheid heeft verzekerd tegen de ongevallen, die zouden kunnen veroorzakt worden door een hem toebehorend voertuig, bespannen met twee paarden;

Overwegende dat hij bovendien op 6 Augustus 1949 een licht vrachtauto kocht en deze verzekerde bij een andere maatschappij, de N.V. L'Urbaine;

Overwegende dat eiseres terecht beweert dat verweerder die vrachtauto bij haar had dienen te verzekeren;

dat weliswaar die verplichting niet volgt — zoals eiseres het voorstelt — uit artikel 4 van de algemene verzekeringsvoorwaarden, waarbij alleen de gebeurlijke vervanging van een voertuig door een ander wordt beoogd;

dat die verplichting integendeel voortvloeit uit artikel 2 van dezelfde voorwaarden, waarbij wordt bedongen dat «alle veranderingen in den toestand van het verklaarde risico, de verdragsluiters verplichten aan de maatschappij eene nieuwe en juiste verklaring te doen van het getal rijtuigen en paarden of autovoertuigen welke hij bezit» en dat «hij zal insgelijks» in geval van uitbreiding van zijn beroep een bijvoegsel moeten tekenen «dat het getal rijtuigen, paarden of auto's, waarvan hij eigenaar is of zou worden, opgeeft... en de nieuwe premie» vaststelt;

Overwegende dat verweerder aldus verplicht is thans te doen wat hij op 6 Augustus 1949 had dienen te doen, te weten, zijn vrachtwagen bij eiseres te laten verzekeren tegen haar normaal tarief;

Overwegende dat weliswaar bedoelde vrachtwagen aldus een tweede maal zal verzekerd zijn, wat bij artikel 12 van de wet van 11 Juni 1874 verboden is;

docht dat tegelijkertijd de met de N.B. L'Urbaine aangegane verzekering nietig zal worden;

Overwegende dat verweerder niet gegrond ware op te werpen, dat artikel 12 van de wet ter zake niet toepasselijk kan zijn, omdat er in onderhavig geschil niet twee tegelijkertijd bestaande verzekeringscontracten voorhanden zijn;

dat voormeld artikel 12 inderdaad op die wijze dient te worden verstaan, dat wanneer twee verzekeraars beweren gerechtigd te zijn om ieder de gehele waarde van hetzelfde risico ten voordele van dezelfde persoon te verzekeren, hij de voorkeur geniet, die zich mag beroepen op het eerst gesloten contract of op de eerst aangegane verbintenis om zich te verzekeren (Scheidsrechterlijke beslissing, 12 September 1950, Bull. As. 1950, blz. 775);

dat de belofte om een contract of om een bijvoegsel te tekenen gelijk te stellen is met een werkelijk gesloten contract, wat betreft bedoelde voorrang;

Overwegende dat de nietigheid van het chronologisch in tweede rang komende contract niet «ex tunc»

doch alleen «ex nunc» haar uitwerksel heeft volgens de hierboven geciteerde beslissing en de erin aangehaalde referentie Rechtb. van Koophandel Gent, 30 Maart 1950, Bull. Ass. 1950, blz. 377;

Overwegende dat het vertrekpunt van de nietigheid «ex nunc» niet is — zoals voormelde beslissing aanneemt — de dag, waarop de eerste verzekeraar de erkenning vordert van zijn rechten, doch wel — tenzij de partijen hierover anders zouden overeenkomen — de dag waarop de rechten van de eerste verzekeraar bij vonnis definitief zullen erkend geworden zijn;

dat elk ander vertrekpunt de partijen in de onzekerheid zou laten;

Overwegende dat het contract tussen eiseres en verweerder tot dan toe zal dienen gehouden te worden als geschorst sedert 6 Augustus 1949 en derhalve met een gelijke duur zal dienen verlengd te worden;

Om deze redenen,

de Rechtbank,

Zegt voor recht dat verweerder verplicht was zijn vrachtwagen «Ford», constructiejaar 1949, motor en chassis n° C 439.904, bij eiseres te verzekeren;

Verwijst hem zulks te doen ten laatste vanaf het ogenblik dat onderhavig vonnis kracht van gewijsde zal verworven hebben;

Verwijst verweerder van nu af voor alsdan om aan eiseres te betalen de som van 3.039 fr. als eerste premie voor de periode van het terug van kracht komen van het litigieuze contract;

Verwijst verweerder in de kosten van het geding.

VREDEGERECHT TE ANDERLECHT

20 Februari 1951.

Rechter : M. Deckmyn.

Advocaten : Mrs De Vis en Moerens.

Makelaar. — Overeenkomst tussen makelaar in onroerende goederen en eigenaar omtrent commissieloon. — Op zichzelf geen handelsverbintenis. — Bewijs alleen door de bewijsmiddelen van het burgerlijk recht.

De verbintenis van een niet-handelaar tot betaling van commissieloon aan een makelaar in onroerende goederen is geen handelsverbintenis. Het bewijs van het bestaan van de daaraan ten grondslag liggende overeenkomst tussen opdrachtgever en makelaar kan derhalve alleen geleverd worden door de bewijsmiddelen van het burgerlijk recht.

Daar er in casu geen schriftelijk bewijs noch een begin van schriftelijk bewijs aanwezig is en de makelaar (eiser) evenmin beweert noch bewijst, dat hij zich tegenover verweerder in een morele of materiële onmogelijkheid bevond zich een schriftelijk bewijs te verschaffen, is het bestaan van een overeenkomst niet bewezen.

P.V.B.A. Socofim t/ Van Stavel.

Aangezien eiseres beweert dat «door verweerder haar op 17 September 1949 werd opgedragen een koper te zoeken voor zijn eigendom gelegen te St Agatha Berchem» en dat : «bij mondeling akkoord tussen partijen werd bepaald dat verzoekster recht zou hebben op het gebruikelijk commissieloon van 3 % in geval van verkoop aan een door verzoekster aangewezen en aangebracht persoon»;

Aangezien eiseres er aan toevoegt dat verweerder het onroerend goed op 26 April 1950 verkocht heeft aan de heer Devos Petrus, die door haar « aangewezen en aangebracht » werd, en haar dus 3 % op de verkoopprijs (350.000 fr.) of 10.500 fr. verschuldigd is, de som van 10.500 fr. teruggebracht tot 10.000 fr. opdat de rechtsvordering onder de bevoegdheid « ratione summae » van de kantonrechter zou ressorteren;

Aangezien verweerder ontkent aan eiseres een opdracht gegeven te hebben en tevens de verbintenis te hebben aangegaan haar een percent op de prijs te betalen in geval van verkoop aan een door haar opgezocht en aan hem aangemeld liefhebber-koper;

Aangezien diensvolgens eiseres verplicht is het de door haar aangehaalde overeenkomst dd. 17 September 1949 te bewijzen;

Aangezien verweerder geen handelaar is en de litigieuze verbintenis van verweerder op zich zelf geen handelskarakter heeft;

Aangezien diensvolgens eiseres verplicht is het bestaan van de betwiste overeenkomst door de bewijsmiddelen van het burgerlijk recht te bewijzen;

Aangezien er geen schriftelijk bewijs van deze overeenkomst bestaat en verweerder nooit om het even welke verbintenis schriftelijk bekend heeft;

Aangezien er evenmin een begin van schriftelijk bewijs van deze overeenkomst voorgelegd wordt;

Aangezien eiseres evenmin beweert noch bewijst dat zij zich tegenover verweerder in een morele of materiële onmogelijkheid bevonden heeft een schriftelijk bewijs van de betwiste overeenkomst te bekomen, bij voorbeeld dat het, zoals het bij de bemiddelaarskantoren in zake onroerende goederen, die in opdracht en door aankondigingen of op andere wijzen kopers van onroerende goederen opzoeken, een bestendige gewoonte zou zijn van de eigenaars-verkopers geen voorafgaande schriftelijke belofte te eisen tot het uitbetalen van een bepaald loon;

Aangezien eiseres zelfs niet beweert dat verweerder de betwiste overeenkomst zou uitgevoerd hebben;

Aangezien al de door eiseres aangehaalde aanlegenheden (en waarvan zij desnoods het bewijs door getuigen aanbiedt) slechts het bestaan van de betwiste overeenkomst laten vermoeden, maar het wettelijk bewijs er niet van uitmaken;

Aangezien uit hetgeen voorafgaat volgt dat de rechtsvordering bij gebrek aan wettelijk bewijs van het juridisch feit, dat aan de schuldvordering van eiseres tot grondslag ligt, niet gegrond is;

Om deze redenen,

Beslissende op tegenspraak en in eerste aanleg.
Zeggen de rechtsvordering ongegrond, wijzen aanlegger er van af en veroordelen hem tot de kosten.

BIBLIOGRAPHIE

Mr S. J. FOCKEMA ANDREAE : Rechtsgeleerd Handwoordenboek. — Verklaring van rechts- en bestuurstermen in Nederland gebruikelijk voor studie en praktijk. — Tweede druk. — Groningen, J. B. Wolters - Uitgeversmaatschappij N.V., 1951, blz. 339.

De eerste druk van dit rechtsgeleerd handwoordenboek — een eenvoudig voorwerp van algemeen gebruik, zoals de auteur het in de inleiding al te bescheiden noemt — verscheen in 1948 en werd toen in dit weekblad aangekondigd (R. W. 1947-'48, 1224

v.v.). Daar de nieuwe uitgave slechts hier en daar een verbeterde en bijgewerkte herdruk is zonder wijziging van opzet, kan een nieuwe bespreking gevoeglijk achterwege blijven.

Toch moge nog eens de bijzondere aandacht van de Vlaamse jurist op dit woordenboek gevestigd worden. Ondanks het feit, dat de inhoud beperkt is tot de rechtstaal van het Rijk der Nederlanden, dus met uitsluiting o.a. van het Nederlands taalgebied in België, is het voor hem een nuttig hulpboek. Door regelmatig te rade te gaan bij Fockema Andreae zal hem het vinden en hanteren van een juiste en behoorlijke Nederlandse rechtsterminologie in aanzienlijke mate vergemakkelijkt worden. Oordelkundig zal hij evenwel — zoals dit overigens in Nederland geschiedt — het gebruik vermijden van ongewone, ouderwetse en bastaardwoorden, die de auteur wel verplicht was in zijn verklarend woordenboek op te nemen, daar deze woorden, ofwel meestal dateren uit de negentiende eeuw of behoren tot de zonden van de oudere vakliteratuur. B.

Gustav RADBRUCH : *Elegantiae Juris Criminalis*. — Verlag für Recht und Gesellschaft, Basel, 1950, 2° druk.

Gustav Radbruch, professor aan de Universiteit te Heidelberg, heeft in 1950 zijn bekend boek «*Elegantiae Juris Criminalis*» van 1938, fel vermeerderd heruitgegeven. Ook de uitwendige presentatie (papier en illustraties) is merklijk beter dan de eerste uitgave. Naast de zeven vroeger verschenen studiën (Der Ursprung des Strafrechts aus dem Stande der Unfreien, Planetarische Kriminalanthropologie, Hans Baldungs Hexenbilder, Die ersten Zuchthäuser und ihr geistesgeschichtlicher Hintergrund, Peter Günther-Narr und Held, Tsaak Iselin über Cesare Beccaria, Franz von Liszt-Anlage und Umwelt) bevat deze tweede druk thans zeven nieuwe studiën. De vroegere studiën werden practisch alle her- en bijgewerkt (vooral de Baldungstudie, op grond der door Koch uitgegeven verzameling van Baldungs etsen). Nieuwe zijn : Der Raub in der Carolina (p. 49-69), Lieb der Gerechtigkeit und Gemeines Nutz. Ein Formel von Johann von Schwarzenberg (p. 70-89), Cicero deutsch. Zu Johann von Schwarzenbergs Officien-Übersetzung (p. 90-103), Schwarzenberg-Bildnisse (p. 104-115), Ars moriendi : Scharfrichter - Seelsorger - Armensünder-Volk (p. 141-173), Kriminalistische Goethe-Studiën (Goethe und Schwarzenberg, Goethe und K. F. Hommel (p. 174-180), Anselm von Feuerbach und die vergleichende Rechtswissenschaft (p. 193-207).

Bijzonder interessant zijn in de huidige druk zijn Hexenbilder, zijn studiën over Schwarzenberg, de geestelijke achtergrond der eerste tuchthuizen. Het belangrijkste stuk is o.i. echter de Ars moriendi, waarin merkwaardige opmerkingen voorkomen over de scherprechter : zijn eerloosheid, d.i. zijn uitsluiting uit de deftige maatschappij, zijn verontschuldigheden tegenover zijn slachtoffers, de scherprechter in beeld en het rake zelfportret van Mr Franz Schmidt, beul te Nuremberg in de 16e eeuw. Daarnaast interessante bijzonderheden over de gevangenzielverzorger en de armenzondaars.

Een reeks belangrijke studiën, waaraan niet alleen de criminologen zich zullen verknukelen, maar die alle juristen en historici, die zich voor de algemene cultuurgeschiedenis interesseren, zullen aanbelangen.

L. Th. Maes.

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE DER BALIE VAN ANTWERPEN

Plechtige Openingszitting op
Zaterdag 17 November 1951

De plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen, die Zaterdag 11. 17 dezer plaats had in de Assisenzaal van het Gerechtshof is uitgegroeid tot een schitterend succes. Zelden zag men een zo talrijk publiek de openingszitting van de Conferentie bijwonen en talrijke hoogwaardigheidsbekleders en hoge magistraten vereerden de Conferentie met hun aanwezigheid.

In het huidig nummer van het Rechtskundig Weekblad vinden onze lezers de volledige tekst van de verschillende redevoeringen die werden uitgesproken, zodat tegenwoordig verslag zeer bondig zal kunnen zijn.

Mr Emiel Ooms, voorzitter van de Conferentie, na de hoge bezoekers te hebben verwelkomd, heeft zich in verheven bewoordingen gericht tot de jongeren aan de balie ten einde hen aan te sporen tot steeds nauwgezetter plichtsbetrachting in de uitoefening van hun beroep en hij heeft in het licht gesteld welke kostbare steun de Vlaamse Conferentie der Balie hierbij aan de jongeren kan verlenen.

De rede van Mr Raymond Jacobs over het formalisme in rechtsaangelegenheden heeft een zeer diepe indruk verwekt. Sober van vorm, sterk wetenschappelijk geadstrueerd en uiteengezet in een voortreffelijke taal met overtuigende zeggingskracht, kende ze een uitzonderlijke bijval.

De Heer Stafhouder Van der Planken, met een schitterende welsprekendheid, bracht diepgaande bedenkingen in het midden aangaande de stellingen verdedigd door de feestredenaar, waarna hij op aangrijpende wijze de nagedachtenis in herinnering bracht van de gedurende het jaar overleden confraters. Zijn oproep tot de jongere advocaten werd met dankbaar enthousiasme begroet.

Na deze zo schitterend gelukte vergadering was een talrijk gezelschap uitgenodigd geworden op een receptie ten huize van de Voorzitter waar het door Mevr. Ooms op de minzaamste wijze ontvangen werden en zich in een allergezelligste atmosfeer tegoed deed aan een rijk buffet.

Het jaarlijks banket dat plaats had in de Zaal Schoeters op de Belgiëlei werd zeer druk bijgewoond en men telde er meer dan 110 aanwezigen. Een vuurwerk van geestige tafelspeeches voerde de stemming ten top en bereidde de gemoederen voor tot het aanhoren van de traditionele jaarlijkse revue, waarin de acteurs en zangers de grootste bijval verwierven.

MEDEDELINGEN

VIJFTIGJARIG AMBTSJUBILEUM VAN Mr GEORGES LANG,

Voorzitter der Tucht-kamer voor Pleitbezorgers
te Antwerpen.

De pleitbezorgers bij de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen vierden verleden week in intieme kring het gouden ambtsjubiläum van hun confrater Mr Georges Lang, thans voorzitter der Tucht-kamer.

Nadat Mr Adrien Mullens, syndicus, de enkele voorname genodigden had bedankt en verwelkomd, en in korte trekken de levensloop van de jubilaris en zijn omgeving in de schoot van het Korps had geschetst, nam de heer H. Anthonis, voorzitter der Rechtbank, het woord en feliciteerde op zeer hartelijke wijze Mr Lang, die voor allen een toonbeeld van nauwgezette plichtsbetrachting, stichtende levenswandel en betrouwbare vakkennis was. Onder luid applaus overhandigde de heer voorzitter aan de jubilaris de hoge onderscheiding die hem werd verleend: Officier in de Kroonorde.

De heer Herman Sabbe, procureur des Konings, in de sierlijke taal hem eigen, bracht op zijn beurt een welverdiende hulde aan Mr Lang en bood hem de gelukwensen aan van de leden van het Parket.

Mr Lucien Fortin, voorzitter van het Verbond der Pleitbezorgers, en Mr Camille van der Planken, Stafhouder der Balie, spraken nadien in verheven bewoordingen tot de aanwezigen over de voorname rol der pleitbezorgers in de rechterlijke organisatie en loofden de achtbare jubilaris op gemoedelijke wijze.

De heer Aimé Pauwels, hoofdgriffier der Rechtbank, de heer Fern. Istas, onder-voorzitter der Federatie der Notarissen, de heer Rodolphe Jacops, Syndicus der Deurwaarders, sloten zich aan bij deze verdiende hulde.

Aan het einde van het keurig banket dat zijn confraters hem hadden aangeboden, dankte de nog flinke jubilaris allen die hem hadden bedacht, en niet in het minst zijn confraters om de blijken van waardering en van ware genegenheid die zij hem altoos hebben betoond.

TIJDSCHRIFTEN

Algemeen Fiscaal Tijdschrift - n° 2, October 1951.

A. Tiberghien: Werkende en stille Vennoten in Personenvennootschappen.

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie - n° 4217 van 17 November 1951.

Mr. J. M. Polak: Het rechtskarakter van de boedelscheiding (slot). — Mr. C. L. Torley Duwel, Van den eigendom van onroerend goed van vreemdelingen hier te lande en elders.

Journal des Tribunaux - 18 novembre 1951 - n° 3914.

Paul Gourdet et Yves Ranscelot: La loi du 7 juillet 1951 modifiant la législation sur le bail à ferme.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer - 15 novembre 1951 - n° 17.

L. Bours: Défense sociale et vagabondage. — H. Ch. Borreux: L'endossement du billet à ordre.

Recueil Dalloz de Doctrine de Jurisprudence et de Législation - 38e cahier - 15 novembre 1951.

A. Lain Plantey: La législation des immeubles menaçant ruine.